

SLOVENSKI PASTORALNI SVET

40. PASTORALNI TEČAJ

ZBORNİK

**EVANGELIJ V POGOVORU
S SLOVENSKO KULTURO**

MARIBOR 2006

Predavatelji:
dr. Janko Kos
mag. Klaus Einspieler

EVANGELIJ V POGOVORU S SLOVENSKO KULTURO
Zbornik 40. pastoralnega tečaja

Pripravil: Slovenski pastoralni svet
Odgovarja: Jože Goličnik, voditelj PS Maribor

Izdal: Slovenski pastoralni svet
Lektorirala: mag. Fanika Kranjc Vrečko

Založila: Slomškova družba d.o.o.
Naklada: 700 izvodov

Maribor 2006

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

2-46(082)

PASTORALNI tečaj (40 ; 2006)

Evangelij v pogovoru s slovensko kulturo : zbornik / 40.
pastoralni tečaj ; [pripravil] Slovenski pastoralni svet ;
predavatelji Janko Kos, Klaus Einspieler].
- Maribor : Slomškova družba, 2006

700 izv. - Ov. nasl.

ISBN 961-91856-0-9

1. Gl. stv. nasl. 2. Slovenski pastoralni svet
57281025

EVANGELIJ V POGOVORU S SLOVENSKO KULTURO

UVOD

Pastoralni tečaji v Cerkvi na Slovenskem letos obhajajo 40 - letnico. Kdor ga ta štiri desetletja aktivno spremlja, je odkril, da pri tem ne gre za iskanje pastoralnih receptov po vsej sili, ampak predvsem za spreminjanje naše pastoralne miselnosti. Ta se mora soočati z novimi časi, "novim človekom" in novimi življenjskimi zahtevami, v katerih živi. Te življenjske zahteve nikakor niso lahke.

Da bi lažje razumeli vso slovensko življenjsko stvarnost, smo zadnja tri leta usmerili vsebino pastoralnih tečajev od zelo praktičnih vprašanj k bolj osnovnim in odločilnim: k laikom v Cerkvi in družbi ter k oddaljenim, ki Cerkvi izprašujejo vest o njenem pristopu do njih. Letos bi seveda kdo pričakoval zasuk k bolj konkretni vsebini, pa smo se v Slovenskem pastoralnem svetu odločili za vsebino, ki je vsaj v prvem predavanju bolj splošna, vendar ključnega pomena za razumevanje evangeljskega poslanstva v našem narodu danes.

Akademik dr. Janko Kos, ki ga poznamo iz številnih predavanj po naši domovini na srečanjih izobražencev in iz temeljitih razmišljanj o duhovni kulturi Slovencev, nam v svojem predavanju z naslovom "Evangelij v pogovoru s slovensko kulturo" razgrne paleto problemov, ki nastajajo ob soočenju vere s kulturo. Tako so stoletja do razsvetljenstva gradila most in sintezo med vero in kulturo, stoletja po razsvetljenstvu pa pomenijo ločevanje te povezanosti. S tem nastajajo problemi tudi v naši slovenski kulturi, ki je še v 19. in 20. stoletju temeljila na krščanskih vrednotah in se napajala iz stika z Bogom. Nov vrh je doživljala med drugo svetovno vojno. Po revoluciji je bila radikalno potisnjena v stran, v ilegalno in zatrta, čeprav se je v večjem obsega ohranjala v emigraciji. Sodobna slovenska kultura po letu 1945 do danes je šla skozi več faz razvoja, doživljala

vpliv marksizma, izgubljala podlago v krščanskih vrednotah in zapadla v sekularizacijo ter razkristjanjenje. Kako kristjani pri nas pristopamo k vrednotenju sedanje kulture? Predavatelj ugotavlja, da previdno, neodločno in pogosto negotovo, čeprav je možnosti za dialog evangeljske vere s slovensko kulturo kar nekaj. Če bomo predavanju pozorni prisluhnili, bomo te možnosti tudi sami odkrili in se v njih utrdili.

Magister Klaus Einspieler prihaja s Koroške in nam v svojem predavanju bolj praktične narave skuša odgovoriti na vprašanje: "Kako danes oznanjati Božjo besedo - Sveto pismo v službi evangelizacije." Predavanje je poskus iskanja odgovorov na številna vprašanja prvega predavanja, pa tudi povezava z dogajanjem, ko Cerkev na Slovenskem v letu 2007 gosti svetovni simpozij o Svetem pismu. Da bi nam prav Sveto pismo, Božja beseda, ki razodeva Boga, pomagala zbuditi hrepenenje po njem, predavatelj v prvem delu predavanja razgrne paleto možnih srečevanj s Svetim pismom: od skupnega do osebnega branja. Opozori tudi na povezanost Svetega pisma s kulturo in nam nadrobi kar nekaj konkretnih spodbud za osebno in skupno srečevanje z njim. V drugem delu predavanja plastično prikaže dialog med Bogom in človekom, do katerega prihaja v bogoslužju. Končno se mora tudi naše karitativno služenje človeku napajati iz Božje besede.

Letošnji pastoralni tečaj v obeh predavanjih odpira širok pogled na evangelizacijo, ki vedno znova vzpostavlja dialog s slovensko kulturo. Duhovniki povabimo nanj tudi laične pastoralne delavce in se vsi napajajmo iz bogatih korenin slovenske kulture, ki jo je in jo še prenavlja Kristusov evangelij.

EVANGELIJ V POGOVORU S SLOVENSKO KULTURO

Premišljevanje o naslovni temi terja natančnejšo opredelitev pojmov. Z evangelijem je mišljena krščanska vera v Kristusa, v Boga, ki je ljubezen, v odrešenje po Kristusu. Bolj negotov je pojem kulture, ki je lahko širši ali ožji, vendar ga tu natančneje določa pridevek slovenska. S tem ne more biti mišljena civilizacija nasploh - v anglosaških deželah in še kje je kultura v najširšem smislu sinonim za civilizacijo. Pojem slovenska kultura je lahko povezan samo z ožjim, klasičnim pomenom duhovne kulture, ki zajema umetnosti in znanosti, oziroma spoznanja in vrednote, ki jih te znanosti in umetnosti ustvarjajo. In ker je ta duhovna kultura utemeljena v slovenskem jeziku, govorimo o slovenski kulturi.

Posebne premisleka je vreden pojem pogovora, se pravi dialoga. Kdaj in kako je mogoč ali potreben dialog? Kako naj bi bil mogoč ali celo nujen dialog krščanske vere s slovensko kulturo? Pogoj za pogovor dveh subjektov, ki naj bo smiseln, ne pa samo vpljudnostno navidezen, je ta, da sta oba na isti ravni in v tem smislu istovrstna. Drugi pogoj je ta, da sta subjekta, ki stopata v medsebojni dialog, neodvisna drug od drugega, se pravi avtonomna. Ta pogoj je v našem primeru izpolnjen z načelom, razglašnim na drugem vatikanskem koncilu - da je kultura avtonomna zemeljska stvarnost, ki se dogaja po lastnih potrebah in zakonih. Kar zadeva pogoj, da sta vera in kultura na isti ravni, pa je mogoče upoštevati misel, ki jo je v knjigi *Glaube, Wahrheit, Toleranz* (2004) zapisal kardinal Joseph Ratzinger: "Kultur im klassischen Sinn schliesst also die Überschreitung des Sichtbaren, des Erscheinenden auf die eigentlichen Gründe hin ein und ist in ihrem Kern Öffnung der Tür zum Göttlichen." To določilo velja seveda samo za kulturo, ki je kultura v polnem pomenu besede, kot oblikovanje najbolj človeškega v človeku in s tem odprta k transcendenci - celo takrat, ko je na videz nereligiozna in ateistična. Takšna kultura je na isti ravni kot vera. Od tod sledi, da je krščanska vera lahko ali celo mora biti v

dialogu s kulturo, tako da je med njima mogoč smiseln in ploden dialog. Ni pa videti pametnega smisla v pogovoru vere s psevdokulturo, v kateri ni nobenega preseganja najbolj vsakdanje pojavnosti, ampak zgolj reproduciranje slabih, nesmiselnih, omejenih življenjskih praks. S takšno psevdokulturo bi bil pogovor neploden, s stališča vere bi bila lahko samo predmet kritične refleksije, ki naj razkriva njeno navideznost, nepristnost in nezadostnost.

1. Zgodovinsko ozadje razmerja med vero in kulturo

Zgodovinsko gledano se zdi, da je za razmerje krščanstva do kulture, predvsem do umetnosti pa tudi do znanosti, bil v največji meri odločilen Platonov zgled. Po Platonu je umetnost - s poezijo na čelu - s filozofsko-religioznega stališča slaba resničnost, ker je samo posnetek stvarnega sveta, ta pa je že sam po sebi posnetek prave resničnosti Idej. Njena manjvrednost je še toliko večja, ker se v nji praviloma posnemajo slaba človeška dejanja, čustva in strasti, to pa škodljivo vpliva na duše zlasti mladih ljudi, jih pohušuje in zapeljuje k posnemanju. Platonov model, ki seveda izključuje možnost pravega pogovora vere in kulture, lahko prepoznamo v številnih krščanskih obsodbah umetnosti, znanosti in kulture v celoti, zlasti v skrajnih, rigorističnih oblikah krščanske vernosti. Vendar je že sv. Avguštin, ki je v svojem pojmovanju lepote izhajal iz Platona, znotraj tega pojmovanja odprl vrsto vprašanj, ki so še zmeraj vredna upoštevanja. V Izpovedih (III, 2) je razpravljal o gledališču in igratih svojega časa, ob naslonitvi na Aristotelov nauk o katarzi se je spraševal, kaj pomeni gledalčevo sočustvovanje ob gledaliških prizorih. Zamislil se je nad protislovnostjo užitka ob sodoživljanju nesreč izmišljenih junakov in postavil pod vprašaj moralno vrednost takšnega sočutja. Kljub temu se ni odločil za rigorozno Platonovo odklonitev gledališke umetnosti, ampak je samo problematiziral njeno recepcijo, to pa ne z metafizičnimi argumenti, ampak z natančno psihološko analizo sprejemnikovih reakcij, ki se zdi še danes veljavna. Na drugem mestu (X, 33) je razpravljal o petju psalmov pri cerkvenem obredu in prišel do mnenja, da je glasba ob besedilu lahko moteča, ker vernika odvrča od čistega razumevanja besede, da pa je morda marsikom vendarle koristna pomoč v dojemanju verskih resnic. Citirana mesta opozarjajo na Avguštinovo nedogma-

tično občutljivost v zadevah vere in kulturnih dobrin, iz česar bi lahko sklepali, da je v razmerju vere s kulturo pomembno posameznikovo konkretno sprejemanje obojega, z moderno besedo torej recepcija, ne pa abstraktna teorija, ki kulturno dejavnost podreja filozofski metafiziki, kot je hotel Platon. Avguštinovo stališče je zato še zmeraj aktualno.

Preprost izhod iz dilem, o katerih je razmišljal sv. Avguštin, bi bila seveda kultura, ki bi lahko veljala za krščansko in s tem odpravljala dvojnost, protislovnost ali celo nasprotnost med vero in kulturo. V srednjem veku je sicer Evropa ustvarjala kulturo, ki velja za krščansko, vendar ne v celoti, saj so v nji bile močne plasti predkrščanskih kultur - antične, keltske, germanske, slovanske in celo arabske. O tem pričujejo ne samo znanosti in filozofija srednjega veka, ampak nič manj ljudska poezija, vagantska lirika, junaška in viteška epika. V renesansi in baroku je Evropa ustvarila sintezo antične in krščanstva, vendar je ravno v tem času začela ob krščanski s pomočjo antičnih zgledov nastajati popolnoma profana kultura v znanosti in filozofiji, literarni, likovni, glasbeni in gledališki umetnosti. V dobi razsvetljenstva se je začel proces, ki je proti koncu 18. stoletja, po francoski revoluciji in z romantiko, dokončno pa sredi 19. stoletja pripeljal do razmaha izrazito svobodomiselnih, sekularnih, nekrščanskih ali celo protikrščanske kulture, čeprav v različnih deželah različno, v Franciji drugače kot v Rusiji, v Angliji drugače kot v Nemčiji ali na Poljskem. Ta proces se je nadaljeval do našega časa, ko je krščanski v pravem pomenu besede samo majhen del kulture v Evropi in Ameriki, njen večji del je docela sekulariziran. Pri tem ostaja odprto, koliko je v njem ohranjena dediščina krščanstva, čeprav v še tako sprevrženi ali komaj prepoznavni podobi.

2. Vera in kultura na Slovenskem

Podoben proces je potekal v razvoju slovenske kulture, resda z zamudo in iz drugačnih izhodišč. V srednjem veku je ob ljudskem slovstvu, ki je v sebi ohranjalo predkrščanske sledi, a bilo močno prežeto s krščanstvom, obstajala skromna verska kultura v slovenskem jeziku. Protestantizem jo je razširil s prevodom Biblije in verskih knjig, to delo je nadaljevala katoliška cerkvena književnost, ki se ji je v obdobju baroka pridružila bogatejša likovna umetnost,

nato glasba, ob tej humanistične vede in filozofija. Z razsvetljenstvom in romantiko je tudi na Slovenskem ob verski kulturi nastala posvetna, bolj ali manj sekularizirana, in ta je ostala jedro slovenske kulture do naših časov. V nji je prevladovalo svobodomiselstvo, čeprav v sebi diferencirano prav s svojim razmerjem do krščanstva. V večjem delu je ta kultura skozi 19. in 20. stoletje temeljila v krščanskih vrednotah - od Prešerna, Levstika in Stritarja do Tavčarja, Cankarja in Župančiča; celo pri socialnih realistik pred drugo svetovno vojno, ki so se približali marksizmu in s tem eksplicitnemu ateizmu, je opazna dediščina krščanskih vrednot, tako pri Prežihovem Vorancu, Mišku Kranjcu in Cirilu Kosmaču.

V 19. stoletju je bila svobodomiselna kultura deležna ostre katoliške kritike, zlasti Mahničeve, kar pomeni, da z njo ni stopala v dialog, ampak jo je apriori odklanjala. Iz zahtev, naj slovenska kultura postane tudi krščanska, je okoli prve svetovne vojne v okviru t. i. "katoliške pomladi" podobno kot v Franciji nastajala katoliška literatura (Iz. Cankar, Pregelj, Majcen, brata Vodnika, Kocbek in drugi), podobni tokovi so se uveljavili v likovni umetnosti in arhitekturi (Plečnik, brata Kralja, Gorše, Kregar), v glasbi (Premrl, Tomc), zelo močno v humanistiki in družboslovju (A. Ušeničnik, Iz. Cankar, Stele, Grivec, I. Grafenauer, Gosar, Šolar, Trstenjak in drugi). Ta kultura je doživljala nov vrh med drugo svetovno vojno s poezijo F. Balantiča in I. Hribovska ali pa z Majcnovo prozo. Po zmagoviti revoluciji je bila potisnjena v stran, v ilegalo ali zatrta, v večjem obsegu se je ohranjala v argentinski emigraciji in drugje v diaspori.

3. Sodobna slovenska kultura po 1950

Sodobna slovenska kultura, če naj s tem pojmom zajamemo celotno obdobje po letu 1945, je v svojem razvoju prešla skozi več faz. Takoj po vojni je poskušala komunistična partija celotno kulturno dejavnost preustrojiti po sovjetskem vzoru, v filozofiji in znanostih v "ortodoksni" marksizem, v umetnostih v socialistični realizem. Ne eno ne drugo se ji ni posrečilo. V filozofiji je več desetletij vztrajala pri dogmah dialektičnega in historičnega materializma, tem se je okoli leta 1960 v mladi generaciji postavljala po robu drugačna, kritična in svobodomiselna oblika neomarksizma, ki pa tudi ni dosegla večjih rezultatov. V znanostih - pravni, ekonomski, zgodovinski - je ostajal marksizem obvezen, v teh vedah je dušil znanstveni razvoj

vse do osemdesetih let in še čez. Nasprotno se je v umetnostih komunistični model skoraj popolnoma moral umakniti v obrobje, sledila je vrnitev k predvojni tradiciji svobodomiselne kulture - v literaturi, likovni umetnosti, glasbi, gledališču, celo filmu, ki je bil sicer v precejšnji meri otrok socialističnega časa. Na zunaj se je ta vrnitev najprej pokazala s tem, da so mlajši rodovi začeli odkrivati predvojne avtorje, ki so stali zunaj marksizma ali mu bili nasprotni, na primer Jarca, Gruma, Bartola, pa tudi Kogoja ali Piona. Vendar se je okoli leta 1960 z mlajšimi generacijami to svobodomiselstvo začelo razlikovati od nekdanjega s tem, da je začelo izgublјati podlago v krščanskih vrednotah. Proces popolne sekularizacije in razkristjanjenja kulture je v tem času dosegel tudi Slovenijo. Šlo je za podobne kulturne usmeritve, kot jih je že nekaj desetletij poznala zahodna Evropa. Duhovna podlaga je povojni svobodomiselni kulturi na Slovenskem postajal metafizični nihilizem, ki ga je pogosto spremljal moralni, socialni in nacionalni, ne nazadnje estetski in spoznavni relativizem. Od tod v tej kulturi močni tokovi dekadence in anarhizma. Ta proces je bil opazen zlasti v delu vodilnega pisateljskega glasnika predvojne generacije, Vitomila Zupana. Pri nekaterih umetnikih tega rodu je prišlo do značilnega premika v skrajne oblike obupa, razkroja in resignacije, v slikarstvu na primer z G. Stupico in M.. Pregljem. V delih povojne generacije se je ta proces nadaljeval in celo stopnjeval, a so ga že spremljali poizkusi, kako iziti iz zagat nihilizma, amoralizma in relativizma. To se je dogajalo v različnih oblikah - od heideggerjanstva do religioznih iskanj. Ta so se po letu 1970 vključevala v številne tokove new agea, na sebi so nosila številna znamenja bogoiskateljstva ali pa ostajala v okviru dilem ki jih je v filozofiji in literaturi odprl zlasti eksistencializem, ki sicer ni mogel nakazati izhoda iz duhovne krize, a je vsaj stopnjeval potrebo po takšnem iskanju. Takšne težnje je najti pri vodilnih pisateljih in umetnikih med leti 1960-2000 - pri L. Kovačiču, M. Rožancu, P. Kozaku, D. Smoletu, D. Zajcu, G. Strniši, D. Jančarju, M. Jesihu, U. Zupanu ali pa pri J. Berniku, J. Boljki, D. Tršarju, L. Lebiču, P. Ramovšu, ne nazadnje v svetu gledališča in filma pri M. Korunu in B. Hladniku. Opisano stanje je še danes značilno za vse slovenske umetnosti, tudi za mlajše in najmlajše avtorje. Za ne tako majhen del tega ustvarjanja pa je značilno tudi zavračanje slehernega transcendiranja danosti, kot da naj moderna umetnost ostaja samo pri čutnem

videzu, dražljivem ugajanju in erotičnem zavajanju, ki se končuje v čisti estetski igrivosti - to velja tako za mnoga literarna dela t. i. žanrske literature kot za eksponate sodobne umetnosti t. i. performansov in instalacij in zlasti za mnoge slovenske filme, kjer se banalnost vsakdanjega življenja prepleta s sentimentalnostjo in površno družbeno kritičnostjo, kar je posledica dejstva, da tem delom manjka transcendens, ki omogoča vpogled v bistvo prikazanih likov in situacij. V sodobni slovenski filozofiji gre za podobne procese kot v umetnostih. Njen pomembnejši del, ki si daje oznako fenomenološke filozofije, išče podobno kot literatura izhod iz relativizma, ki se izteka v nihilizem, amoralizem in anarhizem, to pa v različnih smereh - med drugim v iskanju heideggerjanske "resnice biti" ali pa utemeljevanja in razglašanja "svetovnega etosa". Drug del filozofije je bližji Lacanovi psihoanalizi, zato vztraja v ateističnem zanikanju vsakega transcendensa, ostaja v cinični igrivosti in brezplodnem obnavljanju utopičnih, zlasti marksističnih političnih konstruktov. Prva smer se kaže v delu T. Hribarja, druga v "šoli" S. Žižka.

Humanistika in družboslovje ostajata na splošno v zaostanku za umetnostjo in filozofijo, ker se le s težavo rešujeta iz ideološke zaprtosti, v katero ju je potisnila komunistična ideologija. Tak je položaj v pravu, ekonomiji, sociologiji in zlasti v zgodovinopisju. Ugotoviti je mogoče še to, da je nad humanistiko kot povsod v zahodnem svetu prevladalo družboslovje, ki pa se je v Sloveniji doslej le deloma sprostilo iz starih ideoloških konceptov. Posledice se poznajo zlasti v političnem in kulturnem novinarstvu.

Krščansko razumevanje in vrednotenje sodobne slovenske kulture, ki je v svojem večinskem jedru svobodomiselna, stoji pred vrsto težjih problemov. Na splošno se zdi, da je krščanski pristop k razumevanju, razlagi in oceni njenih del previden, neodločen in pogosto negotov, morda iz želje, da se s katoliške strani ne bi ponovilo rigidno obsojanje svobodomiselne kulture v času A. Mahničarja in teoloških sodobnikov slovenske moderne. Lahko pa je razlog z odsotnost izrazitejšega vrednotenja današnjega kulturnega stanja pomanjkanje ustreznih intelektualnih moči, zlasti v mlajših rodovih - s pripombo, da je morda ta vtis varljiv. Vse to seveda ni razlog, da jih ne bi bilo mogoče spodbujati k bolj živemu razmerju do vseh mogočih, dobrih ali slabih pojavov sodobne slovenske kulture. Prav tu je več kot primerna beseda o dialogu med kulturo in

evangeljsko vero. Kultura, ki je po svojem bistvu prava kultura, ker poskuša transcendirati življenjske danosti, pa čeprav v nekrščanski ali celo ateistični smeri, je vredna poštenega pogovora, v katerem se soočajo argumenti in protiargumenti, kritika in protikritika. Samo kot primer naj navedem dialog s filozofijo "svetovnega etosa". Pogovor z njim je spodbudno odprl že J. Ratzinger, ko je v knjigi Glaube, Wahrheit, Toleranz misleč na H. Künga opozarjal na možnost, da je ideja "svetovnega etosa" vendarle presplošna, da bi lahko preseгла raven neobvezujoče abstrakcije, s čimer gotovo ni želel zapreti pogovora o stvari, ampak ga je hotel spodbuditi.

Ob pregledovanju sodobne slovenske kulture ostaja odprto vprašanje o možnosti, da bi se ob svobodomiselno kulturo enakovredno uvrščala katoliška kultura v polnem besedu besede, kot se je to dogajalo med vojnama, ko je bilo katolištvo na mnogih kulturnih ravneh po svoji izvornosti in prodornosti vsaj tako močno kot sočasno svobodomiselstvo. V današnjem času je seveda položaj drugačen od polpreteklega. Potrebno je upoštevati dejstvo, da je bil razvoj te katoliške kulture po vojni nasilno prekinjen. Potem je tu še dejstvo, da je "katoliška pomlad" tudi v drugih evropskih deželah in v Ameriki zvečine proti letu 1960 izgubila zagon, ki ga je imela v času P. Claudela, F. Mauriaca, G. Bernanosa, G. K. Chestertona, G. Greena, R. Guardinija, J. Pieperja ali T. Haeckerja in vseh drugih. V nasprotju z obsegom katoliške kulture v Evropi in na Slovenskem polpreteklega časa je število avtorjev, ustvarjalcev, umetnikov, ki naj bi bili v današnjem času nosilci slovenske krščanske kulture, relativno majhno. Več jih je v območju znanstvene, filozofske in humanistične misli, kjer pa je katolištvo seveda vezano na zahteve znanstvenosti in s tem manj oprijemljivo kot v umetnostih, ki se lahko neposredno povezujejo z religioznimi temami in motivi, oziroma s sakralnimi funkcijami. Posebno poglavje v tej kulturi so t. i. "kritični kristjani", oziroma njihov delež v ustvarjanju neortodoksnih in netradicionalnih oblik in vsebin krščanske kulture na Slovenskem.

4. Množična kultura na Slovenskem

Velik problem, ob katerega zadeva razmerje evangeljske vere do sodobne slovenske kulture, je množična kultura. Ta je dejansko tudi v moderni Sloveniji najbolj prevladujoči, večinski in vplivni tip

kulture, seveda s pridržkom, da mu ni mogoče priznati pravega kulturnega pomena, ki je v tem, da pomaga ljudem preseči površno vsakdanjo izkušnjo in se odpreti nečemu transcendentnemu. Množična kultura je po svojem bistvu res samo zabava (entertainment), ki povzema najbolj standardne obrazce mentalnega življenja v čutno dopadljivi, nevznemirljivi in nezahtevni obliki. Ta psevdokultura je kot drugje po svetu tudi na Slovenskem navzoča kot novinarstvo rumenega tiska, v zabavnih oddajah radia in televizije, kot pop glasba in rock koncerti in podobno. V vseh teh zvrsteh se vsebina množične kulture praviloma napolnjuje s cenanim erotizmom, ki je tudi sicer poglavitna sestavina moderne zabavne, reklamne in manekenske industrije. S krščanskega stališča s takšno psevdokulturo ni mogoč smiseln dialog, ampak kvečjemu kritičnost, ki mora sicer upoštevati, da je bila zabava v vseh časih, zlasti pa v moderni družbi dela in tehnike legitimna potreba ljudi, olajšanje po delovnem času, vendar s pridržkom, da mora ostajati v mejah okusa, zdrave pameti in normalne potrošnje. Te meje z razmahom množične kulture slabijo. Primer Brownovega romana in filma Da Vincijeva šifra kaže, da se v poplavi te psevdokulture skrivajo preživele ideje proticerkvene demagogije in prosvetljevanja. To je dodaten razlog za kritičnost do takšne množične kulture. Njena tehnologija seveda lahko sprejme katerokoli vsebino, zato ni mogoče izključiti možnosti, da se lahko prek oblik množične kulture ponudijo verske vsebine, česar je na Slovenskem malo - čeprav je seveda res, da se verska resnica ne more prikazovati na ravni manekensko-estradne zabave, ki učinkuje s čutno dražljivostjo, goloto in nastopaštvom. Tu se krščanstvo pač ne more meriti s površnim, polizobraženskim svobodomiselnostvom, ki obvladuje množično kulturo skoraj v celoti.

5. Socialne podlage sodobne slovenske kulture

Za pogovor med vero in slovensko kulturo ni brez pomena sociologija te kulture, njena socialna diferenciranost, razširjenost in funkcionalnost. Tu je treba razločevati med socialnim statusom prave kulture in pa množičnostjo psevdokulturne zabave. Razslojenost slovenske družbe izkazuje podobno kot v Avstriji ali Nemčiji precejšen delež srednjega sloja (ok. 50 odstotkov vse populacije ali nekoliko manj), zelo majhen delež višjega sloja (višjega predvsem

po premoženju, manj po izobrazbi ali javni vlogi) in precejšen delež nižjih slojev. Za srednji sloj v Sloveniji je značilno, da je delež zgornjega srednjega sloja razmeroma majhen, večji del pripada nižjemu srednjemu sloju, ki se na spodnjem robu stika z nižjimi sloji. Za razmerje med vero in kulturo je pomembno vedeti, da je za pravo slovensko kulturo, umetnost in znanost zainteresiran razmeroma majhen del populacije, v glavnem izobraženski del srednjega sloja. Stik z njo dobiva povprečen Slovenec prek šole, ta stik je površen in kratkotrajen. To pomeni, da prava, vrhunska, ustvarjalna kultura v današnji Sloveniji nima širše socialne podlage niti tiste javne moči, ki jo je imela slovenska kultura v prejšnjih obdobjih, ko je marsikdaj odločilno vplivala na javno, politično in socialno življenje, tako v času Prešerna, mladoslovencev, slovenske moderne, med svetovnimi vojnami katoliška, svobodomiselna in marksistična kultura, po drugi vojni opozicijska svobodomiselna kultura pod komunistično oblastjo. Te vloge sodobna slovenska kultura nima, bodisi da je zaradi svoje modernosti preveč ezoterična in nepopularna bodisi da ni dovolj močna in izrazita ali pa je težišče družbenih dogajanj drugje, v gospodarstvu in politiki. V primerjavi s tem je vloga krščanstva in Cerkve na Slovenskem dosti večja, kar bi morda omogočalo sklep, da bi dialog med vero in kulturo tudi tej prinesel večjo prepoznavnost in odmevnost - mimo politike in gospodarstva. Hkrati bi bil v dobro Cerkvi in oznanjanju evangelija.

Socialna struktura slovenske družbe je povezana z ravnimi izobrazženosti. To pa pojasnjuje, zakaj je daleč najbolj učinkovita oblika kulture na Slovenskem ravno množična zabavna kultura, tako za mlade kot za srednjeletne in upokojujence, ki se jim nudi z rumenim tiskom, televizijo, filmi, v diskotekah, pevskih nastopih, rock koncertih in športnih prireditvah. V tem območju je dialog vere s kulturo skoraj nemogoč, razen morda ob čistem športu. Pač pa je mogoče in zaželeno ob zabavno kulturo, ki nastaja v glavnem iz libertinskega individualizma, hedonizma in potrošniškega relativizma, postaviti množično kulturo z drugačno vsebino, tako da bi se oblike množičnih medijev, žanrov in tehnologij uporabile za vsebine, ki sicer niso vrhunske kulture v pravem pomenu besede, pač pa so zabavna kultura s socialno vzgojnimi funkcijami, ki posameznika integrirajo v višje socialne skupnosti, ga s tem, socializirajo, kultivirajo in odpirajo za višje oblike kulture.

6. Možnosti evangelizacije v pogovoru s sodobno slovensko kulturo

Iz povedanega sledi, da je možnosti za dialog evangeljske vere s slovensko kulturo kar nekaj, da pa je njihov pomen za novo evangelizacijo slovenske družbe, javnosti in posameznikov omejen s socialno strukturo Slovenije in posebno naravo moderne kulture, množične kulture ali celo t. i. subkultur. Evangelizacija lahko morda prav tako ali še bolj računa na bolj daljnosežne procese v socialnih, gospodarskih in političnih razmerjih med subjekti, ki oblikujejo slovenski družbeni, kulturni in tudi verski prostor. Kljub vsemu je treba verjeti, da je kultura eno od tistih območij, kjer se lahko dogajajo pomembnejši premiki, ki bodo odločali o vlogi in pomenu krščanstva, vere in evangelija na Slovenskem.

KAKO DANES OZNANJATI BOŽJO BESEDO - SVETO PISMO V SLUŽBI EVANGELIZACIJE

UVOD

V tako imenovanih sinoptičnih evangelijih Bog spregovori samo dvakrat po en stavek: pri Jezusovem krstu in pri njegovi spremeniitvi na gori. Oba stavka sta si precej podobna. Pri Jezusovem krstu se zasliši glas iz nebes: "Ti si moj ljubljeni Sin, nad teboj imam veselje" (Mr 1,11). Prvi del stavka nas spominja na drugi psalm. V starem Izraelu so ga peli med drugim pri kronanju novega kralja. V tem obredu je kralj razglasil Božji odlok, ki pravi: "Moj sin si ti, danes sem te rodil" (Ps 2,7). Božji govor pri Jezusovem krstu torej Jezusa močno zakorenini v Stari zavezi. On je mesijanski kralj, ki ga opeva-jo že psalmi. Njegovi čudeži, predvsem pa blagovest, ki jo prinaša ubogim (Lk 4,18), so izraz njegovega kraljevskega, torej mesijan-skega poslanstva.

Drugi del Božjega govora povezuje Jezusov lik s podobo Gos-podovega služabnika v Knjigi preroka Izaija. O njem pravi Gospod, da se ga veseli njegova duša (Iz 42,1), kakor ima Bog pozneje tudi nad Jezusom veselje (Mr 1,11). Zato je nanj položil svojega duha, kakor je prišel Sveti Duh nad Jezusa, ko je bil krščen. Jezus torej ni samo mesija, temveč tudi eshatološki prerok, ki z oblastjo oznanja Božji nauk.

Brez dvoma je to besedilo močno vplivalo na razvoj obreda sve-tega krsta. Ko se novokrščenec po preporedu v krstni kopeli mazili z dišečo krizmo, pravi krstitelj, da ga je Bog mazilil z oljem odreše-nja, da ostane ud Kristusa duhovnika, preroka in kralja. Kristjani smo torej v naši hoji za Kristusom kralji, preroki in duhovniki. Kra-ljevska, to pomeni mesijanska čast nas spodbuja, da si prizadeva-mo za revne in tiste, ki si sami ne morejo pomagati. Kot preroki smo priče veselega oznanila ter protiutež vsemu, kar je v naši druž-bi nečloveškega. Kot ljudstvo duhovnikov pa smo poklicani, da se

Bogu zahvaljujemo in ga prosimo za potrebe Cerkve in vsega sveta. Po teh načelih je živela že mlada Cerkev v Jeruzalemu (prim. Apd 2,37-47), ki se je zbirala k lomljenju kruha in molitvam (duhovniška služba), delila svoje imetje (kraljevska služba) in oznanjala Božjo besedo (preroška služba). Zato mora tudi evangelizacija zajeti vsa področja delovanja Cerkve, ki nadaljuje Kristusovo poslanstvo.

Iz teh misli lahko zdaj razvijemo tri načela, ki naj bi veljala za leto Svetega pisma:

1. Kdor se kot kristjan poglobi v Sveto pismo, bo tam srečal Kristusa. Že sveti Hieronim pravi, da je nepoznanje Svetega pisma nepoznanje Kristusa.
2. Kakor smo videli, sta oba dela Svetega pisma, Stara in Nova zaveza, tesno med seboj povezana. Ko Jezus učencema, ki hodita v Emavs, razlaga velikonočno skrivnost, jih vodi nazaj do Mojzesa in prerokov. Beseda evangelizacija nas sicer na prvi pogled spominja na spise Nove zaveze. Sami pisci Nove zaveze pa nas nekajkrat opozarjajo, da tudi v Stari zavezi srečamo Kristusa. Velja torej načelo, ki ga je opisal že sv. Avguštin: "Nova zaveza se namreč v Stari skriva, Stara pa v Novi razkriva".
3. Sveto pismo je namenjeno Cerkvi v vsej obsežnosti njenega delovanja. Bogoslužje, oznanjevanje in služenje bližnjemu morajo biti navdihnjeni od Božje besede, ki nas krepi, izziva in spodbuja. Zato se bomo sedaj posvetili vsakemu področju posebej in tako na pragu leta Svetega pisma iskali spodbude za evangelizacijo.

1. OZNANJEVANJE

Vstali Kristus je naročil svojim učencem, da oznanijo evangelij vsemu stvarstvu (Mr 16,15). Na binkoštni dan, ko so množice prihiteli k hiši, kjer so bili zbrani Jezusovi učenci, je vstal Peter in jim začel razlagati velikonočno skrivnost. Mnoge je do srca pretreslo, sprejeli so Petrove besede, spreobrnili so se in se dali krstiti. Tako je raslo občestvo teh, ki so lomili kruh ter hvalili Boga, delili svoje

¹ Berila in evangelijski za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila, št. 5.

premoženje in vztrajali v nauku apostolov (prim. Apd 2,14-47). Pisec Apostolskih del nam v drugem poglavju svojega spisa podaja neke vrste pastoralni načrt. Cerkev se začne graditi z oznanjevanjem evangelija. Isti Sveti Duh, ki deluje po oznanjevalcih, gani tudi srca poslušalcev, da sprejmejo Božjo besedo in postavijo svoje življenje na nove temelje. Višek te poti spreobrnjenja je zakrament svetega krsta in lomljenje kruha, torej bogoslužje.

Mislím, da živimo v času, ki je obdobju mlade Cerkve zelo podoben: Medtem ko je imela Cerkev v preteklih stoletjih monopol na področju verskega udejstvovanja in je bila naša družba kolikor toliko krščanska, imamo danes celo vrsto verskih in svetovnonazorskih ponudb. Religija je postala veliko tržišče, na katerem si lahko vsak izbere, kar mu ugaja. Pri tem nemalokrat iskanje resnice ni več merilo, ki navdihuje posameznike. S Pilatom se mnogi sprašujejo, kaj sploh je resnica (Jn 18,38). Javno mnenje izhaja iz tega, da ni (več) resnice pod tem vidikom, da je ena religija kraljeva pot človeka do Boga. Resnica je to, kar mi je všeč. Vsak si lahko iz velike ponudbe najrazličnejših resnic izbere svojo osebno resnico. Poudariti je treba: osebno resnico. Kar je osebno, torej subjektivno, velja samo za posameznika, ne pa za druge. S privatizacijo iskanja resnice naša družba izgublja vez, ki jo združuje. Zato je razprava, ali naj evropska ustava na začetku imenuje Boga, zelo značilna za to, kar se dogaja v vsakdanjem življenju. Tisti, ki menijo, da vsak še tako neznamen verski prizvok v ustavi, torej državno-pravnem besedilu, nima prostora, zrcalijo stanje naše družbe, ki vidi v verskem udejstvovanju zgolj še osebno zadevo posameznikov. Seveda pa ob vsem tem tudi marsikdo čuti, da se družba, ki se noče zakoreniniti v neki resnici, ki je ni sama ustvarila, konec koncev sama relativira in gradi na pesku.

Če tako hočemo, živimo v času, ki je zelo podoben obdobju rimskega cesarstva, v katerem je rasla mlada Cerkev. Čeprav je grška filozofija že dolgo razvila načelo, da more biti samo ena resnica in zato tudi samo en Bog, če pomislimo le na Aristotelovega negibljivega gibljivca, je bila rimska družba zgrajena tako, da je v svoj sistem religij lahko vsesala vsa verstva. Vsak je lahko častil svoje bogove, če je priznal, da to po pravici delajo tudi drugi in je cesarju ter uradnim božanstvom kot vezi edinosti trosil kadilo. Arheologi so v ulicah nekaterih rimskih mest, predvsem v današnji Siriji,

odkrili včasih več kot deset poslopij, v katerih so živele najrazličnejše verske skupnosti. Kdor je hotel spoznavati svet verstev in kultov, se je moral torej sprehoditi le v okolici, v kateri je živel. Tak sistem je verjetno marsikateremu zastopniku našega časa všeč - ne smemo pa pozabiti, da je propadel in da je dediščina starega veka preživela samo zato, ker so jo Judje in kristjani, edini, ki so poudarili načelo, da je en Bog in s tem nazadnje tudi ena resnica, ohranili.

Matthias Horx, ki raziskuje, kako se bo razvijala naša družba v prihodnosti, pravi, da bo religija v naslednjih petdesetih letih doživela izreden razcvet. Dejansko to lahko tudi že odkrivamo. Ezoterično navdihnjene trgovine, v katerih prodajajo kadilo, sveče in druge "nabožne predmete", ki jih poznamo iz našega verskega izročila, očitno dobro živijo. Poleg tega vedno več ljudi išče svojo duhovnost v oblikah meditacije, ki so prišle iz Azije v zahodni svet.

In Cerkev? Bo tudi krščanstvo ob vsem tem doživelo nov razcvet? Na eni strani odkrivamo, da ljudje romajo več kot še pred dvajsetimi leti. Na drugi strani je število tistih, ki v nedeljo redno hodijo k sveti maši, v istem času upadlo. Povprečni človek našega časa namreč vidi vero in duhovnost vedno bolj kot ponudbo, ki mu je v določenih trenutkih življenja na razpolago oz. mu omogoči, da se oddahne, sprosti in dobro počuti. Za take trenutke je pripravljen marsikaj storiti - na primer se podati peš na romanje v španski Santiago de Compostela. Mnogi, ki so tam na poti, nimajo posebnega cerkvenega ozadja. Na drugi strani pa pojema zavest, da je biti veren tudi dolžnost. Kristus svoje Cerkve ni ustanovil samo za to, da bi širila dobro versko razpoloženje, temveč da bi bila kraj dejavne ljubezni do bližnjega, kraj pričevanja za vero, tudi če resnica boli, ter kraj, kjer se ljudje redno srečavajo, da se Bogu zahvaljujejo in ga prosijo za potrebe Cerkve in vsega sveta.

Brez dvoma je pametno, da ribimo tam, kjer se zbirajo ribe. Vsekakor pa moramo biti tudi previdni. Uspeh evangelizacije se ne da meriti samo v številkah. Seveda se mora evangelizacija prilagoditi sedanjim razmeram. To pa pomeni, da je evangelij včasih tudi kritično-preroška protiutež enostranskemu razvoju. To pa je - vsekakor kakovosten - manjšinski program.

Osnovno vprašanje v letu Svetega pisma se po mojem glasi: Zakaj naj človek sploh seže po Svetem pismu oz. kaj spodbuja človeka danes, da seže po tej knjigi? - Ker išče Boga. Evangelizacija

pomeni, v človeku zbuditi hrepenenje po Bogu. Sveto pismo nam razodeva Boga. Naloga Cerkve je, da pomaga človeku odkrivati njegovo naravnost na Boga. Karl Rahner, koncilski teolog, je človeka označil kot poslušalca Božje besede, ki je po svoji naravi sprejemljiv za to, kar prihaja od Boga, tudi če se tega ne zaveda. Zato je Sveto pismo prostor, v katerem človek lahko zanesljivo spozna Boga. To spoznanje naj oblikuje njegovo življenje, zato so pisci Stare zaveze spletli zapovedi in zakone v pripovedi o zgodovini Boga s svojim ljudstvom. Leto Svetega pisma nas torej vabi, da govorimo ljudem o Bogu in nam ponuja, da našo govorico oblikujemo v duhu Božje besede.

Jasno je, da na tem mestu ni mogoče podati načrta, ki bi zajel vsa težišča na področju oznanjevanja. Apostolska dela nas učijo, da so prvi oznanjevalci zelo spretno navezali na versko zmogljivost svojih poslušalcev in jim tako približali blagovest, če pomislimo samo na Pavlov govor na areopagu (Apd 17,22-34). Iskali so seme resnice, ki se skriva po sv. Justinu v slehernem človeku, torej tudi v drugih filozofijah in verstvih. Beseda, tako pravi Janezov evangelij, je meso postala (Jn 1,14). Zato je krščanstvu bolj kot islamu uspelo navezati na to, kar je dano, vedoč, da je Bog z učlovečenjem svojega Sina, večne Besede, posvetil ves svet.

Po tem vsekakor nepopolnem preišljevanju o svetu, v katerem živimo, bom podal nekaj konkretnih izkušenj iz leta Svetega pisma, ki smo ga v Avstriji obhajali leta 2003. Poudariti je treba, da so to samo primeri. Seveda je naloga župnika, pastoralnih sodelavcev in sodelavk ter slehernega kristjana, v svojem okolju razviti ustvarjalnost pri oznanjevanju in tako približati ljudem Božjo besedo.

a.) Skupno branje Svetega pisma²

Kakor molitev je tudi branje Svetega pisma zgrajeno na dveh temeljih - na osebni branju in branju oz. poslušanju Božje besede v skupnosti. Na tem mestu je treba poudariti, da je Sveto pismo v prvi vrsti knjiga, ki je namenjena skupnosti, predvsem bogoslužnemu občestvu. Svetopisemska skupina je koristno dopolnilo k

² *Metode branja Svetega pisma in kaj je treba upoštevati, ko ustanovljamo biblično skupino, sem opisal v knjigi: EINSPIELER Klaus, MARKETZ Jože, MERKAČ Janko: Sveto pismo - knjiga življenja. Mohorjeva založba, Celovec 1996, str. 91-105. Ponatis tega članka se je začel v reviji Slovenskega bibličnega gibanja BOŽJA BESEDA DANES (2006/1).*

bogoslužju, ker v manjšem krogu in ozračju zaupanja lahko vsak pove svoj dostop do besedila in drug drugega dopolnjuje v razlagi. Tako nam besedilo na koncu razodeva bogastvo in širino, ki združuje verske izkušnje tako različnih ljudi. Nekateri župniki koristijo spoznanja biblične skupine tako, da to ali ono misel vpletejo v nedeljsko pridigo.

Izkušnje kažejo, da svetopisemske skupine niso množične ponudbe. V skrajnem primeru se bodo včasih zbrali po starem svetopisemskem načelu samo dva ali trije (prim. Mt 18,20). Kljub temu je važno, da v župniji ustvarimo take prostore pogovora o Božji besedi. Slovensko biblično gibanje prav na tem področju vidi eno izmed težišč svojega delovanja.

Kljub temu, da mnoge biblične skupine redno vabijo, da se jim pridružijo tudi drugi, se je izkazalo, da ostane krog tistih, ki se redno srečavajo, kmalu isti. Težko je vključiti ljudi v že obstoječo skupino. Druga izkušnja pa je v tem, da se človek danes ne veže rad za daljše obdobje ali v primeru biblične skupine v nedogled. Izhajajoč iz teh dveh izkušenj so v neki župniji v Salzburgu razvili ta model:

Obstoječa biblična skupina deluje prej ko slej po istem vzorcu. Dodatno pa so razvili ponudbo bibličnih skupin, ki se srečavajo samo nekajkrat. Ta ponudba je namenjena predvsem tistim, ki se zanimajo za določene teme ali se ne morejo vezati trajno, imajo pa čas, da se nekajkrat posvetijo tudi skupnemu branju Svetega pisma. Vsak, kdor se prijavi k taki skupini, ve, da se bo srečala samo za določen čas (štiri do šestkrat) in se bo spet razšla. Če se pozneje spet zanima za skupno branje, se lahko pridruži novi skupini.

Župnik torej, na primer, novembra oznani, da se bodo v adventu štirikrat srečali in skupno prebirali izbrana besedila iz preroških knjig. Kdor hoče, se lahko prijavi s tem, da svoje ime zapiše na seznam, ki je zadaj v cerkvi in potem obišče te štiri večere. Četrty večer se skupina razide. Pred postom vernike spet vabi, da se prijavijo k skupnemu branju Svetega pisma. Tokrat bodo v šestih večerih prebirali besedila o Jezusovem pasijonu. Nekateri, ki so že sodelovali v adventu, se bodo morda spet prijavili, drugi se bodo na novo vključili. Šesti večer se skupina spet razide. Od septembra do novembra se spet snide skupina, ki se bo srečala vsakih štirinajst dni, vse sku-

paj petkrat in prebiral Jezusove prilike. Spet se tvori skupina in se po zadnji enoti spet razide. Odvisno od metod take skupine lahko vodijo tudi laiki brez teološke izobrazbe. V župniji, ki je razvila ta model, se na primer srečava več skupin vzporedno. Važno je, da pri napovedi teh ponudb ne ustvarimo vtisa, da se nadaljuje delo neke že obstoječe skupine, temveč res poudarimo, da se tvori nova skupina in so dobrodošli vsi, tudi če še nimajo izkušenj pri prebiranju Svetega pisma.

Drugo dopolnilo svetopisemskim skupinam so tečaji Svetega pisma. Na Koroškem smo na primer razvili osemdelni tečaj, v katerem obiskovalci spoznavajo vse dele Svetega pisma, od Mojzesove postave do Razodetja. Pri tem tečaju predavajo ljudje, ki so teološko izobraženi in Sveto pismo dobro poznajo. Tečaj ni konkurenca, temveč dopolnilo bibličnim skupinam. Medtem ko je v skupinah poudarek bolj na pogovoru o Božji besedi in meditaciji besedila, je tečaj priložnost, da ljudje spoznavajo tudi čas in okolje, v katerem je nastajalo Sveto pismo ter ozadje izbranih besedil. Takega tečaja se lahko udeleži več ljudi, zato ga v krški škofiji ponujamo na dekanijski ravni. Po prvem, osnovnem tečaju, ki smo ga ponudili v skoraj vseh dekanijah na Koroškem, je sedaj nastala nova šestdelna ponudba, ki je zorni kot zožila na lik Jezusa v evangelijih.

Seveda je treba v tej zvezi omeniti tudi dopisne tečaje Svetega pisma, ki jih ponuja Slovensko biblično gibanje. Le-ti so dragocena ponudba, ki jo lahko koristijo tudi tisti, ki ne morejo redno hoditi k bibličnemu tečaju ali svetopisemskim skupinam. Vendar doživljam, da v živi razpravi med predavateljem in poslušalci lahko marsikaj vzklije, kar goli študij še tako dobrega gradiva ne more nadomestiti: saj je "vera iz oznanjevanja, oznanjevanje pa je po Kristusovi besedi" (Rim 10,17).

b.) Osebno branje Svetega pisma - prežvekovati Božjo besedo

Pri delu s Svetim pismom me pogosto čudi dvoje: kdo verjetno ne bere Svetega pisma (žal mnogi, ki se sicer redno vključujejo v cerkveno življenje) in kdo ga nekajkrat vendar prebira (včasih tudi ljudje, ki sicer nimajo več stika s Cerkvijo). Vsekakor je treba ugotoviti, da so svetopisemski odlomki svojevrstna besedila, ki se upirajo načinu branja, ki smo ga danes navajeni. Do prve polovice prete-

klega stoletja je bila tiskana beseda res še iskana beseda. V času, ko še ni bilo televizije in radija, časopisi še niso bili tako razširjeni in si povprečna družina ni mogla privoščiti nešteto knjig, so bolj pozorno poslušali bralcu, ki je zvečer prebiral iz družinskega Svetega pisma ali drugega verskega čtiva. Tudi kdor je bral sam zase, je bral bolj zbrano in pozorno. Danes nas tiskana beseda poplavlja z vseh strani: v podobi reklame, časopisov, števila knjig, ki ga ne moremo več pregledati itd. Ker v nas sili toliko sporočil, vsak skuša svoje misli povedati v nekaj besedah - vedoč, da v časopisu bremo večinoma samo to, kar je tiskano debelo in z velikimi črkami. Kdor v reklami najvažnejših informacij ne zna podati v obliki kratkega gesla, svojih izdelkov verjetno ne bo prodal. Sveto pismo se po naravi upira takemu branju. Biblična besedila niso novice, ki jih lahko podamo z nekaj besedami, temveč širni prostori, ki naj omogočijo pogovor z Bogom. Prvi psalm nam ponuja program za prebiranje Svetega pisma. Pravi, da pravični premišljuje Gospodovo postavo podnevi in ponoči (Ps 1,2). Hebrejščina uporablja besedo *haga* (= premišljevat) tudi, ko opisuje, kaj delajo golobi - sedijo na veji ali strehi in ves dan grulijo. Tem golobom je torej podoben pravični. Ves dan polglasno ponavlja besede Svetega pisma, ki se jih je naučil na pamet, saj mu tako zapoveduje Postava: "Te besede, ki ti jih danes zapovedujem, naj bodo v tvojem srcu" (5 Mz 6,6). V nekaterih evropskih jezikih pomeni *se naučiti na pamet* do danes to, kar nam to besedilo tako slikovito in poetično naroča, ko pravi, da naj bo Božja beseda v srcu: *to learn by heart* v angleščini ali *par coeur* v francoščini. Tudi če so življenjske razmere danes drugačne in mnogi že zaradi tega ne bodo mogli neprestano ponavljati Božje besede med delom in v prostem času, je v tem stavku vendar skrit program za prebiranje svetopisemskih besedil - treba jih je brati večkrat in nekaj časa o njih premišljevat, da v njih odkrijemo biser. Sv. Hieronim je prevedel izraz *haga* (= premišljevat) z latinsko besedo *meditari*. Meditirati torej z očmi Svetega pisma gledano pomeni, vedno znova ponavljati Božjo besedo in jo tako premišljevat. Božja beseda ni hitra jed, temveč hrana za prežvekovalce.

Kdor to redno dela, bo kmalu dejansko znal tudi nekatere odlomke Svetega pisma na pamet. Ko bo v neki temni uri prosil Boga za pomoč, se mu bo morda posvetil ta ali oni dragulj iz Svetega pisma kot tolažba in krepitev.

Kakor so se ljudje nekoč ob Svetem pismu učili brati in pisati, nam biblija danes lahko pomaga, da se ob njej naučimo res prebirati besedila in tako spoznavati njihov pomen, ko prodiramo v globine. Ta kulturna tehnika branja, ki daje vsaki besedi svoj čas in se tako zoperstavi nekulturi, nahitrega in površnega, ni le osnova, da dojamemo pomen Božje besede, temveč nam omogoča tudi dostop do leposlovja in književnosti.

V izročilu Cerkve ima lectio divina kot oblika osebne branja svoje odlično mesto.³ Ta način branja bibličnih besedil so razvili menihi, za katere Božja beseda ni bila le predmet premišljevanja, temveč tudi vir molitve. Človek se v treh korakih, to so branje (lectio) - premišljevanje (meditatio) - molitev (oratio) približa kontemplaciji (contemplatio), ki ni več sad lastnega prizadevanja, temveč Božji dar. Tako se odpre dostop do Svetega pisma, ki je res živi pogovor med Bogom in človekom.

c.) Osebno pričevanje

Živimo v času, ko ljudje vedno manj verjamejo ustanovam. Nekaterim ljudem dejstvo, da je Sveto pismo knjiga Cerkve, bolj oteži dostop do Božje besede, kot da ga odpira. Na drugi strani dobiva v tem ozračju pristnost pričevanja posameznikov osrednjo vlogo - predvsem tistih, ki niso poklicni oznanjevalci.

Zato so nekateri avstrijski in nemški cerkveni listi v letu Svetega pisma spraševali znane ljudi - politike, umetnike, znanstvenike, športnike itd., kakšen odnos imajo do Svetega pisma in te prispevke redno objavljali. Nekateri osebnosti so celo nastopali pri prireditvah in ljudem pripovedovale, katero mesto iz Svetega pisma jim najbolj ugaja oz. zakaj prebirajo Sveto pismo. To se da v manjšem merilu seveda prenesti tudi na ravan župnije ali dekanije (na farne liste, dneve Svetega pisma itd.).

č.) Sveto pismo in kultura

V letu Svetega pisma lahko ponosno opozorimo na knjigo, ki je merodajno oblikovala in še oblikuje našo kulturo. Kaj bi bila slovenska in tudi evropska glasba, literatura ali likovna umetnost brez Sve-

³ *Metodo je opisal Jože Marketz v knjigi: EINSPIELER Klaus, MARKETZ Jože, MERKAČ Janko: Sveto pismo - knjiga življenja. Mohorjeva založba, Celovec 1996, str. 82-90.*

tega pisma? Kultura je bila vedno kraj dialoga med Božjo besedo in sodobnostjo. Nemalokrat nam glasba s svojimi sredstvi približa Božjo besedo na raven, ki je goli razum ne more doseči. Marsikatera slika nam pomaga prodirati v globine človekove duše. Teme bibličnih besedil, ki so danes prav tako aktualne kot pred dvema ali tremi tisočletji, ker niso vezane na čas ali prostor, do danes navdihujejo pesnike in pisce, da se s svojimi besednimi umetninami postavijo v tok tistih, ki so nam pomagali, da sprašujemo po bistvu našega bivanja in iščemo odgovore. Vsekakor pa potrebujemo ljudi, ki nam pomagajo, da najdemo dostop do umetnosti in njenega načina "prevajanja" Božje besede v barve, oblike, tone in besede. Ker so sveto-pisemske teme občečloveške in trajne, dialog z umetnostjo ne more biti samo pogled v preteklost. Pogovor Cerkve s sodobno umetnostjo, za katerega je bila vedno značilna tudi neka (v najboljšem primeru plodovita) napetost, je eden izmed kazalcev inkulturacije Božje besede v sodobnem življenju. Prav leto Svetega pisma je dobra priložnost, da te stike spet poglobimo ali obnovimo, bodisi v obliki koncertov, razstav, literarnih branj, gledaliških predstav ali pogovorov z umetniki o njihovem delu ter njihovi duhovnosti.

Neki umetnostni zgodovinar je imenoval naše cerkve "Sveto pismo, po katerem se lahko sprehajamo". Res je, da skoraj v vsaki župnijski cerkvi, podružnici in celo na drugih svetih znamenjih najdemo motive iz Svetega pisma. Birmanci, veroučne skupine in drugi bi se torej lahko v letu Svetega pisma podali na iskanje sledov, ki so jih sveto-pisemska besedila v obliki slik ali kipov zapustila na domačih tleh. Pri branju besedila pred umetnino bodo odkrili, kako je umetnik skušal ljudem približati izpoved besedila in kaj mu je bilo važno. Pri tem se da odkriti tudi marsikatera posebnost: Tako je na primer najstarejša upodobitev mesta Dunaj del upodobitve bega svete družine iz Egipta, torej sveto-pisemske scene. Za srednjeveškega umetnika je bil Betlehem, v katerem so divjali Herodovi vojaki, Dunaj, ki ga zapuščata Jožef in Marija z detetom...

Na krajih, kjer se je ohranila pomembna kulturna dediščina (v obliki fresk, postnih prtov itd.), bi lahko posebna vodstva izpostavila vez med umetnostno zgodovino in izpovedjo sveto-pisemskih odlomkov, saj vsaka velika umetnina vsebuje tudi neke vrste razlago besedila. To seveda lahko prenesemo tudi na svet glasbe (opere, oratorijev) in književnosti. Nepoznavanje najosnovnejših

svetopisemskih zgodb žal že danes pogojuje, da mnogi ne najdejo več pravega dostopa do umetnosti, ki črpa iz bibličnega izročila.

d.) Nekaj spodbud za leto Svetega pisma

V tem poglavju bom opisal nekatere dejavnosti, o katerih vem, da so se tu in tam že obnesle. S tem seveda nočem in tudi ne morem podati celostne slike o sredstvih, ki se jih lahko uporabljamo pri oznanjevanju Božje besede. Ti primeri pa naj bodo spodbuda, da z ozirom na tiste, ki jim je treba odpreti dostop do bibličnega izročila, koristimo vse možnosti, ki jih imamo.

Skrinja Svetega pisma

V skrinji, ki jo lahko uporabljamo tudi kot pult, je Sveto pismo, otroško Sveto pismo, dnevnik in, če želimo, tudi drugo gradivo o Svetem pismu za otroke in odrasle. V določenem času ta skrinja potuje od enega doma do drugega. V nekaterih krajih v adventu še gojijo običaj, da nosijo kip Marije po vasi. Ta običaj se da dobro povezati s skrinjo Svetega pisma, saj pravi evangelist Luka o Mariji, da je Božjo besedo hranila in premišljevala v svojem srcu (prim. Lk 2,19).

V posameznih župnijah so razvili posebna težišča uporabe te skrinje:

- Ponekod so z njo obiskali stare ali bolne ljudi. Skrinja je ostala pri njih nekaj dni, preden so prišli spet ponj. Tako je Sveto pismo potovalo lep del leta Svetega pisma po domovih. Zelo zanimivo je bilo brati, kaj so ljudje zapisovali v dnevnik, ki je bil lep primer, kako Božja beseda tudi danes navdihuje človeka.
- V drugih župnijah so s pomočjo te skrinje bolj poudarili branje Svetega pisma v družini. V tem primeru je ena družina prinesla skrinjo drugi. Ponekod sta prvi večer obe družini skupno brali iz Svetega pisma. Potem je ostala skrinja nekaj dni pri novih gostiteljih. Brali so z otroci zgodbe Svetega pisma, dnevnik olepšali z risbami itd. Ko se je čas iztekel, so nesli skrinjo drugi družini...
- V drugih krajih so nosili skrinjo po dekaniji. Zastopniki ene župnije so predali skrinjo na začetku nedeljske svete maše drugi župniji. Tam je ostala potem en teden ali štirinajst dni. Nedeljsko bogoslužje je bilo neke vrste "nedelja Svetega pisma". V času, ko je župnija sprejela skrinjo s Svetim pismom, so bile ponekod

tudi posebne prireditve (pogovori o Svetem pismu, predavanja, itd.). Vsekakor pa je bila skrinja ves čas na vidnem mestu v župnijski cerkvi in vernike vabila, da tudi doma sežejo po Svetem pismu.

- Idej za uporabo te skrinje je torej več. Zamisel je ta, da Božja beseda ljudi povezuje. Kdor bere Sveto pismo, to dela vedno v skupnosti Cerkve, tudi če se poglobi v Božjo besedo na samem.

Treba bi bilo tudi premisliti, ali bi lahko neka posebno dragocena (zgodovinska) izdaja Svetega pisma potovala po vsej škofiji. Morda bi bil to prav v tem času, ko se v Sloveniji na novo urejuje cerkvena pokrajina, lep primer, kaj kristjane v vsej deželi povezuje. V tem primeru bi lahko krajevni škof na začetku leta Svetega pisma v slovesnem bogoslužju odprl Sveto pismo in ga "poslal" na pot po škofiji.

Noč Svetega pisma

Glavna zamisel tega projekta je ta, da na določenem kraju, na primer v neki cerkvi, vso noč beremo iz Svetega pisma. Ljudje lahko prihajajo in odhajajo kadarkoli hočejo in nekaj časa prisluhnejo Božji besedi. Na ta način lahko slišijo tudi daljše enote iz Svetega pisma, kar sicer pri bogoslužju ni običajno. Med branjem posameznih odlomkov je lahko primerna glasba. Vzporedno k branju lahko ponudimo tudi pogovore o Svetem pismu. Zanimivo je seveda, če to noč berejo iz Svetega pisma gledališki igralci ali ljudje s posebno izobrazbo (na primer napovedovalci v radiju oz. televiziji). Njihov način branja se bo verjetno precej razlikoval od naše bolj svečane govornice pri bogoslužju in tako morda omogočil nove dostope do besedila. Ta projekt se da uresničiti predvsem v mestih ali v večjih pastoralnih enotah.

Za otroke in mladino lahko tako noč Svetega pisma pripravimo v župnijskem domu. V tem primeru oblikujemo daljši večer, ko beremo iz Svetega pisma, pojemo, rišemo, si ogledamo kak film s svetopisemskim ozadjem itd.

Svetopisemski kviz

V javnih občilih, bodisi v radiju ali televiziji, so kvizi zelo priljubljeni. Zakaj torej v prihodnjem letu ne bi ponudili tak kviz o Svetem pismu? Saj lahko na ta način osnovno znanje o Svetem pismu igri-

vo posredujemo. Priložnosti za tak kviz je več - bodisi med tednom ali na dan Svetega pisma v župniji, pri delu z otroci in mladino ali pri shodih oz. sestankih. Vsekakor bi bilo dobro, če bi se tak kviz lahko pojavil tudi v javnih občilih.

V neki dekaniji so na primer izvedli biblični kviz za birmanske skupine. V času priprave na birmo so se zelo intenzivno ukvarjali s Prvo Mojzesovo knjigo (seveda lahko izberemo tudi kak evangelij ali drugo biblično knjigo). V okviru skupne prireditve, ki je bila v znamenju Svetega pisma, je potem nastopila ena skupina proti drugi, dokler je bil določen zmagovalec, ki je seveda dobil tudi primerno nagrado.

Župnija si poišče geslo iz Svetega pisma

Preden škof nastopi svojo službo, si običajno izbere geslo, ki je pogosto iz Svetega pisma. To bi lahko storile tudi župnije. Poiskale bi lahko stavek ali kratek rek iz Svetega pisma, ki naj bi bil za določen čas neke vrste duhovni smerokaz. V to iskanje naj bi vključili čim več ljudi. Vsak naj bi bil dobrodošel, da pomaga pri iskanju primernih odlomkov. Na ta način namreč hkrati dosežemo, da ljudje sežejo po Svetem pismu in se z njim ukvarjajo. Gotovo je več poti, kako lahko pridemo do cilja. Postopek naj torej vsaka župnija prilagodi svojim razmeram. Važno je le, da lahko vsak odda svoj predlog anonimno (na primer v skrinji, ki smo jo za to pripravili pri cerkvenih vratih). Tako se bomo pri izbiri gesla res lahko posvetili vsebini, ne glede na osebe, ki so sodelovale. Tudi pri izbiri gesla naj bi vključili čim več ljudi, na primer tako, da tvorimo več skupin, ki se pogovarjajo o določenem številu odlomkov. Ko smo na ta način določili zadnjih par predlogov, lahko glasujemo ali žrebamo.

Pogovori o posameznih rekih Svetega pisma vernike spodbujajo, da gledajo na svojo župnijo iz zornega kota Božje besede in tako odkrivajo duhovno razsežnost življenja krajevne Cerkve. Cilj projekta je sicer najti en sam stavek, toda pomembnejša kot cilj je v tem primeru pot, da namreč čim več ljudi seže po Svetem pismu in premišljuje o svoji župniji v luči Božje besede. Morda bo ta ali oni našel pri tem iskanju tudi svoje osebno geslo.

Pomembno je, da bo to geslo potem vsaj v letu Svetega pisma navzoče na najrazličnejše načine: župnik bi ga lahko tu in tam vpletel v nedeljsko pridigo; če je v župniji spreten glasbenik, bi ga lahko

uglasbil in mu dal obliko odpeva; umetniki bi mu lahko dali poseben likovni okvir; sestavili bi lahko molitev, ki gradi na tem geslu itd. Tudi v delu z otroki in mladino je mogoče mnogo od tega uresničiti.

Sveto pismo na oglasni deski

Skoraj vsaka župnija ima oglasno desko. V letu Svetega pisma bi lahko del te deske pridržali za Sveto pismo - bodisi da na tem kraju opozorimo na prireditve in ponudbe, bodisi da mladinska oz. otroška skupina oblikuje plakat z biblično vsebino. Idej za oblikovanje tega kotička bo verjetno precej.

Vsakemu domu svoje Sveto pismo

Eden izmed ciljev leta Svetega pisma mora biti, da je v vsakem domu vsaj ena izdaja Svetega pisma. Vemo, da tudi ljudje, ki niso tako tesno povezani s Cerkvijo, tu in tam berejo Sveto pismo - če ga imajo. Zato naj bi vsaka župnija vsaj enkrat v tem letu izvedla akcijo, ko vabi svoje vernike, da lahko kupijo Sveto pismo v župnijskem uradu.

Beseda na pot

Na Koroškem smo v letu Svetega pisma izvedli akcijo Beseda na pot. Akademski slikar Matej Metlikovič je za razstavo Svetega pisma, ki je potovala po naših župnijah, ustvaril cikel dvanajstih slik s svetopisemskimi motivi. Te slike, povezane z bibličnim besedilom, so hkrati tudi jedro kart, ki jih dopolnjujejo še premišljevanje in vprašanja.

Naročniki so dobili dvanajstkrat vsak drugi teden eno karto. Tako je skoraj 6000 ljudi dobivalo skoraj pol leta redno spodbudo, prebirati Sveto pismo in s pomočjo sodobne umetnosti premišljevati o Božji besedi in svoji življenjski poti. Ker smo karte pošiljali po pošti, smo prejemnike lahko po tej poti tudi vabili, da se tu in tam srečajo in pogovarjajo o vsebinah ali jih opozorili na posebne prireditve (v postnem času na primer na razlage postnih prtov v določenih cerkvah).

Če naročniki dobivajo karte v župnišču, naj tudi v tem primeru prejmejo vsak drugi teden eno karto, ki naj bi bila spremljevalka za naslednjih štirinajst dni. Starim in bolnim bi lahko prostovoljci prinašali karte domov in jih tako redno obiskali.

Karte si lahko ogledate na spletni strani www.svetopismo.at.

Z nahrbtnikom in Svetim pismom na poti

Mnogi radi hodijo v hribe ali se sprehajajo po lepi pokrajini. Včasih nam lahko narava pomaga, da najdemo dostop do Božje besede. Tako na primer razvije besedilo o vodi, ki je pritekla iz skale (2 Mz 17,1-8) svoj posebni čar, če se zberemo po dolgi hoji ob studencu ali potoku s svežo vodo. Pot Izraelcev iz Egipta po sinajski puščavi v obljubljeni deželo se skorajda ponuja, da jo prenesemo na naše pokrajinske razmere. Dobro pripravljen pohod, med katerim se vedno znova ustavimo na primernem kraju, tam slišimo posamezne odlomke iz Svetega pisma in o njih premišljujemo, lahko marsikateremu odpre nov dostop do Božje besede. V majhnem merilu se to da uresničiti v enem dnevu, vsekakor pa lahko razvijemo tudi potovanje, ki traja več dni.

Na gori svete Eme pri Globasnici na Koroškem je, na primer, nastala pot z imenom "ad fontes". Tam ljudje hodijo po izredno lepi naravi in na zgodovinskih tleh ter na določenih krajih premišlujejo o stavkih iz Svetega pisma, ki so v slovenskem in nemškem jeziku vklesani v kamen (glej www.adfontes.at).

Potovanje s Svetim pismom

Sodobni človek rad potuje. Brez dvoma je že mnogim romanje v sveto deželo odprlo popolnoma nov dostop do Svetega pisma. Ob tem pa ne smemo prezreti, da imamo tudi v naših krajih lepe cilje, ki so povezani s Svetim pismom - če le pomislimo na freske v Hrasnovljah, postne prte na Koroškem (Vovbre, Krka, Millstatt) itd. Nekateri izmed teh krajev nas celo vabijo, da vsaj del poti prehodimo peš in se tako pripravimo na srečanje z Gospodom v njegovi besedi. Vsekakor to lahko upoštevamo pri načrtovanju izleta župnije ali drugih skupin v letu Svetega pisma.

2. BOGOSLUŽJE

Povprečni kristjan je najbolj pogosto soočen z Božjo besedo pri bogoslužju - in to redno. Vprašanje, katera besedila so primerna za bogoslužno branje, je bilo nekoč celo gonilna sila, da je začela mlada Cerkev razločevati med kanoničnimi spisi, navdihnjenimi od Svetega Duha in tako imenovanimi apokrifi. Isti Sveti Duh, ki je nav-

dihoval pisce, je torej deloval tudi v bogoslužnem občestvu, ki ločilo plevel od pšenice.

Leto Svetega pisma mora torej biti tudi leto bogoslužja, saj pri bogoslužju ne beremo le biblična besedila, tudi naše molitve, pesmi in obredi dihajo ozračje Božje besede. Zato velja načelo: "Cerkev se zida in raste s poslušanjem Božje besede" oz. "Božje ljudstvo se po Kristusovi besedi zbira, raste in hrani"⁴.

a.) Bogoslužje - dialog med Bogom in človekom

Bogoslužje je dialog med Bogom in človekom. Vsebina tega dvogovora je nazadnje vedno naše zveličanje. Bog je sicer najprej govoril posameznikom - Mojzesu, Davidu, prerokom itd.), vendar je bila v njegovi besedi od vsega začetka naprej skrita moč, ki je ljudi združevala. Zato se je vsaka prava obnova Božjega ljudstva vedno začela s poslušanjem Božje besede (prim. Neh 8,1-12). Le-ta ga je v času verskega propada v obliki preroške besede svarila, naj se spreobrne, dala pa mu je v najtemnejših urah zgodovine tudi moč, da vstane. Tako je do danes gonilna sila, ki deluje med nami - rekli bi lahko, da je Božja beseda orodje Svetega Duha, ki prenavlja obličje naše Cerkve. Odprta evangeljska knjiga, okoli katere so bili zbrani koncilski očetje pri II. vatikanskem cerkvenem zboru je morda najboljša ponazoritev te misli. Zato ne more biti najgloblji namen leta Svetega pisma, da z nekaterimi dejavnostmi spet enkrat poudarimo pomen in bogastvo bibličnega izročila. Uvod v lekcionar nam kaže pot, ko pravi: Pri krstu in birmi smo postali vsi kristjani glasniki Božje besede. Ker smo bili pri bogoslužju deležni milosti poslušanja te besede, smo dolžni, da jo vsaj s pričevanjem svojega življenja oznanjamo v Cerkvi in svetu.⁵ Bogoslužje in vsakdanje življenje sta torej tesno med seboj povezana - kar smo slišali v liturgiji, naj postane merilo za naše delovanje. Tako se dialog med Bogom in človekom, ki ima svoj višek v bogoslužju, nadaljuje v vsakdanjem življenju. "Ljubezen do Svetega pisma je torej vir moči in prenove za vse Božje ljudstvo (...). V veri sprejeta Božja beseda spodbuja in nagiba srce k spreobrnitvi in k življenju, ki ga ožarja vera posameznikov in občestva, saj je hrana krščanskega življenja in vir molitve celotne Cerkve."⁶

⁴ Berila in evangeliji za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila, št. 7 in 44.

⁵ Berila in evangeliji za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila, št. 7.

⁶ Berila in evangeliji za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila, št. 47.

Sv. Avguštin pravi o evangeliju, da so evangeliji Kristusova usta. "V nebesih sedi, vendar ne neha govoriti na zemlji," lahko prenese-mo tudi na vse druge odlomke Svetega pisma. Kakor v shodnici v Nazaretu, ko je Jezus prebral besedilo iz zvitka preroka Izaija, tudi za nas velja: "Danes se je to Pismo izpolnilo, kakor ste slišali" (Lk 4,21). Z branjem Božje besede ne zbudamo zgolj spomin na slavno preteklost. Kristus, ki je utelešena Božja beseda, nam govori, da nas danes svari, tolaži, uči itd.

b.) Služba branja

Ko poslušamo Božjo besedo, slišimo Kristusa.⁷ Zato naj se bralci in diakoni oz. duhovniki zavedajo dostojanstva njihove službe. Njihov glas je Kristusov glas, ko pri bogoslužju berejo svetopisem-ska besedila. Ker je bralec oznanjevalec Božje besede, ne zadostuje, da besedilo po vseh pravih jezikoslovja lepo prebere. V judovstvu velja deček, ki je prvič bral občestvu iz zvitka Mojzesove posta-ve, odslej kot odrasel člen občestva. Sedaj je dolžan, da se usmerja po zapovedih, ki so tam zapisane. Zato je osnova za slehernega, ki je poklican, da pri ambonu bere iz Svetega pisma, da veruje v to, kar bere. Ta vera mora oblikovati tudi vsakdanje življenje - truditi se mora, da je s svojim življenjem priča evangelija. Med vsemi pogoji za dobre bralce je torej verodostojnost najbolj pomembna. Na drugi strani pa oseba bralca stopi pri ambonu za službo, v katero je poklican - njegov glas je srednik Božje besede, ne več njegovih misli. Kdor se tega zaveda, se bo temeljito pripravil na svojo službo - iz ljubezni do Kristusa in do občestva, ki ga bo poslušalo in v katerem je Kristus prav tako navzoč, saj je povsod, kjer sta dva ali so trije zbrani v njegovem imenu (Mt 18,20).

Leto Svetega pisma je torej dobra priložnost za šolanje bralcev. Tako šolanje mora biti po navodilih lekcionarja duhovno in tehnič-no.⁸ Bralec mora biti sposoben, da dojame vsebino besedila. Vprašanje apostola Filipa "Ali razumeš, kaj bereš?" (Apd 8,31), naj ga spodbuja, da se trudi dojeti vsebino svetopisemskega berila. Zato naj bi bili bralci jedro biblične skupine ali vsaj sami redno prebirali Sveto pismo. Le kdor besedilo razume, ga lahko tudi primerno prebere. Poleg tega naj bralci poznajo tudi ureditev besednega bogo-

⁷ *Splošna ureditev rimskega misala, št. 9.*

⁸ *Berila in evangeliji za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila, št. 55.*

služja. Tehnično šolanje pa naj jih usposobi, da bodo brali glasno, razločno in razumljivo⁹ in prav uporabljali sodobne priprave za ojačevanje glasu. Medtem ko je duhovna priprava stvar tistih, ki so teološko primerno izobraženi, tehnično šolanje lahko izvedejo tudi slovenisti in drugi, ki se ukvarjajo z jezikom.

Vsekakor dostojanstvu Božje besede ni primerno, da bralec nekaj minut pred sv. mašo zve, katero berilo naj prebere in potem enkrat hitro pregleda besedilo. Če je branje vpričo ljudstva umetnost,¹⁰ potem sledi iz tega, da se mora bralec res temeljito pripraviti za tako veliko službo.

c.) Bogato pogrnjena miza Božje besede

V nekaterih krajih se je razpasla navada, da v nedeljah berejo samo eno berilo in evangelij. Če izhajamo iz tega, da je bogoslužje dialog med Bogom in svojim občestvom in da so svetopisemska berila Božji prispevek k temu pogovoru, to pomeni, da Bogu ne damo spregovoriti v polni meri. Za te župnije bi bilo leto Svetega pisma torej dobra priložnost, da spet odkrijejo bogato pogrnjeno mizo Božje besede, ki nam jo je pripravila obnova bogoslužja v preteklih desetletjih.

č.) Psalmi - Božja beseda in meditacija Božje besede

Predhodna navodila mašne knjige (prim. št. 36) in lekcionarja (prim. št. 19) pravijo, da je spev z odpevom "sestavni del besednega bogoslužja", Božja beseda in molitev Cerkve v enem. Vstali je učencem razlagal velikonočno skrivnost s tem, da jim je odprl oči za Mojzesa (Postavo), preroke in psalme (Lk 24,44). Knjiga psalmov je tisti del Svetega pisma Stare zaveze, na katerega se pisci Nove zaveze največkrat sklicujejo, ko razlagajo skrivnost Kristusa. Spev z odpevom torej ni le meditacija Božje besede, temveč Božja beseda. Ker je naravi psalmov bolj blizu, se je v bogoslužnem izročilu kmalu razvila navada, da so ta besedila peli. Pevec je torej v tem primeru kakor bralec oznanjevalec Božje besede. Staro ime stopniška pesem nas spominja, da so peli spev z odpevom na stopnicah ambona, kjer so prvotno brali samo berila in evangelij. Če spev z odpevom ni samo meditacija prvega berila, temveč

⁹ Berila in evangeliji za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila, št. 14.

¹⁰ Berila in evangeliji za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila, št. 55.

Božja beseda, je jasno, da ga ne moremo nadomestiti s katero koli pesmijo. Zato je leto Svetega pisma tudi spodbuda cerkvenim zborom, da gojijo petje psalmov in župnijam, da iščejo primerne pevce, ki bi pomagali občestvom odkrivati psalme kot način meditacije Božje besede s pomočjo Božje besede.

Vsekakor je treba v tej zvezi omeniti tudi molitveno bogoslužje, ki črpa svojo duhovno moč iz molitve psalmov. Koncilski očetje so želeli, da bi se zlasti večernice ob nedeljah in slovesnejših godovih opravljale skupno v cerkvi.¹¹ Kajti v molitvenem bogoslužju se nam odpira nov pomen svetopisemskih besedil. Medtem ko imajo v mašnem bogoslužju obliko oznanjevanja, se nam razodevajo v tej obliki liturgije kot sredstvo meditacije, tožbe, prošnje in zahvaljevanja.

V preteklih dveh desetletjih sta želja in volja, udomačiti molitveno bogoslužje v liturgičnem koledarju župnij, v Avstriji in Nemčiji postali malo močnejši, prav gotovo tudi zaradi pomanjkanja duhovnikov. To se zrcali predvsem tudi v gradivu, ki je bilo objavljeno. Skoraj vsi avtorji poudarjajo, da je treba v tej zvezi odkriti tudi obrede, ki so jih gojili v starem veku, ko so hvalnice in večernice obhajali še z občestvom - na primer slavje luči, kajenje itd. Slovenski dušnopastirski urad v Celovcu je izdal dve knjigi: "Vse kar diha, naj hvali Gospoda. Hvalnice in večernice" in "Gloria - cerkveni molitvenik in pesmarica". V obeh knjigah so modeli molitvenega bogoslužja, ki je prirejeno potrebam župnij.

d.) Evangeljska knjiga - znamenje navzočnosti Kristusa v besedi

Spoštovanje do Božje besede izražamo tudi z našim odnosom do bogoslužnih knjig, zlasti do evangeljske knjige. Na judovskih pokopališčih imajo na primer kotichek, v katerem so pokopani zvitki Postave, ki niso več primerni za bogoslužno rabo. Knjiga je sicer samo nosilec Božje besede, vendar govornice znamenj ne smemo zanemarjati, saj smo bitja z dušo in telesom. Kako naj knjiga, ki razpada in je umazana, opozarja poslušalce, da je pri branju iz nje navzoč Bog? Do danes so bogato okrašene srednjeveške evangeljske knjige največji zaklad, ki ga hrani marsikatera slavna knjižnica. Te knjige so izraz, da je Cerkev "sv. pismo vedno spoštovala

¹¹ *Konstitucija 2. vatikanskega cerkvenega zbora o bogoslužju, št. 100.*

podobno kakor Gospodovo telo samo".¹² Zato liturgični predpisi zahtevajo, "da bodo tudi knjige, ki so v svetem opravilu znamenja in simboli nadnaravnih skrivnosti, res dostojne in lepe."¹³ To velja predvsem za evangeljsko knjigo. "Vsaj stolnice, večje in bolj obiskovane župnije in cerkve naj bi imele lepo okrašeno evangeljsko knjigo, različno od drugih lekcionarjev".¹⁴ To knjigo nese diakon ali bralec pri vstopu v cerkveni prostor in jo postavi oz. položi na oltar. Med alelujo po jo nese diakon oz. duhovnik v slovesnem sprevodu, ki ga spremljajo nosilci sveč in kadila, k ambonu. Te govornice svetih znamenj ne smemo prezirati. Leto Svetega pisma naj bi spodbujalo vse, ki sodelujejo pri obhajanju bogoslužij, da se ločimo od nekega minimalizma v liturgiji, ki gre predvsem na račun svetih znamenj. Romano Guardini, glavni zastopnik liturgičnega gibanja v Nemčiji, je imenoval bogoslužje sveto igro, ki je brez namena, a polna pomena. Sveta znamenja nam pomagajo, da ustvarimo ozračje, v katerem bodo verniki res čutili svetost tega, kar se dogaja, da se v tem primeru med nami zbere Kristus, ki s svojimi usti govori svojemu ljudstvu (rimsko-germanski pontifikal).

Zelo lep projekt je izvedla neka podeželska župnija na Koroškem. Lahko bi ga naslovili z besedami "župnija piše svojo evangeljsko knjigo". Vsak teden je ena družina prepisala odlomek nedeljskega evangelija. Župnik je pri nedeljski maši bral evangelij iz tega rokopisa, ki so ga dali v lep ovitek. Tako je s časom naraščala knjiga, ki so jo na koncu cerkvenega leta vezali in opremili z dostojnim ovitkom. Čar tega projekta je na več ravneh.

Prvič je stara tradicija, da je knjiga, iz katere beremo evangelij, posebno opremljena. Brez dvoma je rokopis, če je lepo napisan, v času, ko nas pošta skoraj vsak dan poplavlja s tiskovinami, posebnost in s tem opozarja na posebnost Božje besede.

Drugič ima vsak nekoliko drugačno pisavo. S tem nas vsaka stran knjige opozarja na raznolikost in pisanost krajevne Cerkve, ki pa je vendar združena, kakor je tudi knjiga enota.

Tretjič so ljudje s to knjigo, iz katere še vedno berejo nedeljski evangelij, tesno povezani. S tem je nastala neke vrste notranja vez občestva do Božje besede.

¹² Dogmatična konstitucija 2. vatikanskega cerkvenega zbora o božjem razodetju, št. 21.

¹³ Berila in evangeliji za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila, št. 35.

¹⁴ Berila in evangeliji za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila, št. 36.

Slednjič živimo v času, ko nismo več navajeni pozornega branja, ker nas časopisi, tiskovine in elektronska pošta silijo, da vse preberemo hitro in površno. Takemu branju pa se zapira sporočilo Svetega pisma. Evangeljska knjiga, v kateri je toliko odlomkov, torej pomeni, da so ljudje, ki so jo prepisovali, vsaj en odlomek res pozorno brali, ko so ga prepisovali in jim je tako ostal v trajnem spominu.

Pri izvedbi takega projekta je treba upoštevati nekaj praktičnih vidikov:

1. Papir mora biti enoten. Splača se kupiti papir, ki ima boljšo kakovost. Pri rezanju velikih pol je treba paziti, da ima struktura papirja pravo usmeritev - sicer res dobra vezava ni mogoča.
2. Če naj bo knjiga na voljo dalj časa, je treba nabaviti tudi črnilo, ki ne zbledi tako hitro. Seveda lahko tu in tam tudi kaka slika obogati knjigo. Če uporabljamo barvice, jih lahko utrdimo z lakom za lase, ki ga razpršimo nad risbo. Tako preprečimo, da se barva prenese na druge strani.
3. Format, velikost in širino vrstic je treba na začetku določiti, morda celo nanesti na prazne liste, da ima knjiga kljub raznolikosti vendar enotno podobo.
4. Pri prepisovanju je prav, da imajo pisci pred sabo fotokopijo iz bogoslužne knjige "Berila in evangeliji", ker se evangelij pogosto začne s posebnim obrazcem.
5. Seveda bi bilo dobro, če bi knjiga vsebovala nedeljske in praznične evangelije vseh treh bogoslužnih let.
6. Ovitek lahko oblikuje domači umetnik, sicer pa knjigovezec.

e.) Ambon - miza Božje besede

Pomen Božje besede v življenju Cerkve se zrcali tudi v posebnem prostoru, ki je pripravljen za branje iz Svetega pisma.¹⁵ Cerkev se duhovno hrani z dveh miz: mize Božje besede, torej ambona in mize evharističnega obeda, torej oltarja. Zato naj bi se župniki in njihovi sodelavci v letu Svetega pisma tudi spraševali, ali ambon, miza Božje besede, res sam po sebi opozarja na to, kar se pri njem dogaja. Po liturgičnih predpisih mora biti ambon "vzvišen, stalen, primerno urejen in lep prostor, ki bo ustrezal dostojanstvu Božje

¹⁵ *Splošna ureditev rimskega misala, št. 272.*

besede", pospešuje naj zbrano poslušanje Božje besede in naj bo vsaj včasih primerno okrašen.¹⁶

Ambon je kakor oltar kraj srečanja s Kristusom, saj je navzoč "v svoji besedi, tako da on sam govori, kadar se v Cerkvi bere sveto pismo".¹⁷ V starem in srednjem veku so ambone pogosto krasila znamenja vstajenja: pav, orel, Jona ipd. Bistvo krščanskega označevanja je namreč vera v Kristusovo vstajenje. Tako je oltar kraj, ki nas v bogoslužnem prostoru opozarja na Kristusovo daritev na križu, ambon pa na skrivnost njegovega vstajenja. V teh dveh žariščih je zajeto jedro naše veroizpovedi (prim. 1 Kor 15,3-5). Ker je to tako, je ambon po starem izročilu določen za branje iz Svetega pisma. Samo prošnje in homilija so lahko pri ambonu, ker so povezane z Božjo besedo. Ni pa primerno, da imamo tudi dele začetnega obreda pri ambonu ali da tam nastopa napovedovalec ali kdo drug.¹⁸ Če je ambon povsem navadno premično stojalo, verjetno ne bo izžareval dostojanstva, ki bi ustvaril pri ljudeh naravni čut, da to ni primerno mesto za napovedi in druge dele bogoslužja, ki niso povezani z Božjo besedo.

Leto Svetega pisma je torej lahko spodbuda, da preverimo, ali so naši bogoslužni prostori tako urejeni, da se v njih zrcali tudi dostojanstvo Božje besede. V nekaterih župnijah na Koroškem je bil sad leta Svetega pisma vsaj ta, da imajo sedaj v cerkvi na posebnem kraju pripravljeno odprto Sveto pismo, iz katerega lahko prebirajo verniki, ki prihajajo v cerkev zunaj bogoslužnega časa.

f.) Homilija - razlaga Božje besede

Obnova bogoslužja v zvezi z drugim vatikanskim cerkvenim zborom je vrnila tudi homiliji svoje nekdanje mesto. Prej je pridigar slekel mašno obleko, preden je šel na prižnico. To je na nek način izrazilo, da se s pridigo prekine potek bogoslužja. Nadaljevalo se je šele, ko je stopil spet s prižnice in oblekel mašni plašč. Sedaj pa je pridiga dobila v dramaturgiji besednega bogoslužja posebno mesto: duhovnik je z občestvom vred poslušalec Božje besede, ki jo berejo bralci in diakon. Potem pa jo vernikom razlaga in jim tako pomaga dojeti, kaj nam Bog hoče povedati danes: "Čeprav je božja beseda v berilih svetega pisma naslovljena na vse ljudi vsakega

¹⁶ *Berila in evangeliji za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila, št. 32 in 33.*

¹⁷ *Konstitucija 2. vatikanskega cerkvenega zbora o bogoslužju, št. 7.*

¹⁸ *Berila in evangeliji za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila, št. 33.*

časa in jim je razumljiva, vendar naj njeno učinkovitost stopnjuje živa razlaga, homilija, ki je del bogoslužnega opravila."¹⁹ Bogoslužne knjige torej danes raje govorijo o homiliji. Pridiga je bila od srednjega veka naprej ločena od sv. maše in s tem tudi od Božje besede. Pridigar si je lahko izbral poljubno temo. Včasih so tudi cerkvene oblasti predpisale cikel takih tem. Homilija pa je razlaga svetopišemskega besedila, torej tesno povezana s tem, kar smo prej slišali v berilih in evangelijih. Zato želijo koncilski očetje, naj pridiga "zajema predvsem iz studenca sv. pisma in bogoslužja, saj je pridiganje oznanjevanje čudovitih božjih del v zgodovini odrešenja, to se pravi v Kristusovi skrivnosti".²⁰ Homilija naj torej poslušanju Božje besede podeli večjo rodovitnost: Voditelj bogoslužja "z njo uvaja svoje brate v modro razumevanje Svetega pisma, odpira srca vernikov k hvalnosti za čudovita Božja dela, zlasti pa hrani vero navzočih, ..."²¹

Za pridigarja je torej leto Svetega pisma izziv, da se tudi osebno posveti študiju Svetega pisma in vsebino homilije še bolj skrbno kot sicer usmeri po vsebini bogoslužnih beril. Zato je leto Svetega pisma res tudi leto bogoslužja. Čim bolj bomo preišljevali berila, psalm z odpevom, vzklík pred evangelijem in evangelij, tem bolj se nam bo odprlo, kaj nam Bog hoče povedati v tem svetem opravilu. Pridigar je kakor človek, ki hodi po dišečem travniku, ki je posejan z najlepšimi cveticami. Njegova dolžnost je, da te cvetlice združi v šopek in ga pokloni svojemu občestvu, da se lahko razveseli bogastva Božje besede. Dobra homilija je torej najboljša šola Svetega pisma, ker vernikom zares odpira dostop do Božje besede. Zato je važno, da se pridigar ne izogiba težko razumljivim odlomkom. Prav v tej zvezi verniki potrebujejo razlago, ki jim pomaga dojeti pomen Božje besede.

Na koncu tega poglavja lahko ugotovimo, da leto Svetega pisma na področju bogoslužja ne zahteva posebno napornih akcij. Vabi nas, da predvsem besedno bogoslužje obhajamo bolj zavestno in v skladu s tem, kar nam naročajo liturgična navodila. Spoštljivo obhajanje svetih obredov, ki se zaveda dejstva, da nam Bog tudi danes govori, je vrednota, za katero se moramo vedno znova truditi. Tako bo leto Svetega pisma obrodilo trajne sadove.

¹⁹ *Splošna ureditev rimskega misala*, št. 9.

²⁰ *Konstitucija 2. vatikanskega cerkvenega zbora o bogoslužju*, št. 35,2.

²¹ *Berila in evangeliji za nedelje in praznike v letu A. Predhodna navodila*, št. 41.

3. SLUŽBA BLIŽNJEMU

Zgodovina učinkovanja Svetega pisma se ne zrcali samo v velikih umetninah in teoloških razpravah. Kot knjiga, ki oblikuje našo vero, nas Sveto pismo spodbuja, da se Božja beseda utelesi tudi v našem odnosu do Boga, do soljudi in tudi do nas samih. Zato ni napisano samo na pergament, temveč v srce Cerkve.²²

Služba bližnjemu ima mnogo obrazov. Nad desetimi zapovedmi je z zlatimi črkami zapisan stavek: "Jaz sem Gospod, tvoj Bog, ki sem te izpeljal iz egiptovske dežele, iz hiše sužnosti" (2 Mz 20,2; 5 Mz 5,6). Vse, kar Bog zapoveduje, je torej treba brati v luči tega gesla: Človek naj s svojim načinom življenja ohrani svobodo, ki mu je bila dana. Ta svoboda je vedno svoboda najšibkejšega člana družbe. Zapoved *spoštuj očeta in mater* na primer poziva odrasle otroke, naj tudi staršem, ki so stari in ne morejo več skrbeti zase, omogočijo dostojno življenje. Bog se je namreč Mojzesu v gorečem grmu razodel kot tisti, ki vidi stisko in sliši vpitje zaradi krivice (2 Mz 3,7). Zato ima svetopisemska pravičnost podobo dejavne ljubezni do bližnjega, ker s tem posnemamo Boga, ki se je razodel kot varuh tistih, ki si sami ne morejo pomagati.

Kdor živi v duhu Svetega pisma, torej ne bo preziral stiske v svoji okolici. Skrb kristjanov za revne je hkrati tudi pričevanje za evangelij. To je govorica, ki jo človek najbolj razume, saj je mlada Cerkev prav zaradi tega tako hitro rasla, ker se je dobrodelno razlikovala od tedanje družbe.

Živimo v času, ko je postal uspeh merilo, koliko človek velja: poklicni uspeh, zaslužek (ki je merilo tega uspeha) itd. Prav v tem času mora biti Cerkev kraj, ki je odprt predvsem za neuspešne in tiste, ki so žrtve hitro spreminjajoče se družbe. Kajti le-ti nas spominjajo, da se je zgodovina odrešenja začela prav z njimi, saj se najstarejša veroizpoved Svetega pisma, ki jo najdemo v Peti Mojzesovi knjigi, začne z besedami: "Moj oče je bil blodeč Aramejec" (5 Mz 26,5). Praoče Izraelcev torej ni bil uspešen junak, temveč človek, ki je kakor izgubljena ovca taval po materialni in duhovni puščavi svojega časa. Da se je nekega dne kljub temu znašel v deželi, v kateri se cedita mleko in med, ni njegova zasluga, temveč Božji dar. Na tej podlagi zapovedi Mojzesove Postave zahtevajo, da mora človek

²² *Katekizem katoliške Cerkve, št. 113.*

skrbeti za ravne. Bližnjega ljubiti pomeni, mu pomagati, da lahko dostojno živi. Le kdor tako dela, lahko zaupa, da ga bo Bog blagoslovil (5 Mz 14,29).

V tem duhu so preroki Izraelcem očitali dva temeljna greha - malikovanje in izkoriščanje revnih. Izvirni greh Božjega ljudstva je eden, ki pa ima dvojno podobo: kdor odpade od Boga, ki je vir svobode, se bo kmalu oddaljil tudi od svojega sočloveka. V starem veku so bila božanstva v bistvu sredstvo, ki je zagotavljalo to, kar je človek potreboval. Kdor vidi v Bogu samo sredstvo, ki mu zagotovi dež, poljske pridelke in zdravje, bo tudi v sočloveku videl le sredstvo, da bo v svojem življenju čim bolj uspešen. Tako je krivda Božjega ljudstva, o kateri govorijo preroki, da človek svoje vere ne živi več kot živi odnos do Boga, temveč kot popačen kult, ki naj zagotavlja le obstoj samega sebe.

Prizadevanje za sočloveka pa se mora zrcaliti tudi na ravni družbe. Nema lokrat se za revščino skrivajo krivične razmere, ki se jim je treba zoperstaviti. Zato so preroki Stare zaveze, na primer Amos, tako ostro nastopali proti izkoriščanju celih slojev in zlorabi oblasti. Pogovor s politiko in gospodarstvom je torej treba videti tudi pod vidikom službe bližnjemu. Cerkev ima dolžnost, da spregovori predvsem v imenu tistih, ki jih sicer ne slišijo. Sveto pismo že v prvem poglavju izpostavlja dostojanstvo človeka, ki ga je Bog ustvaril po svoji podobi (1 Mz 1,26). Potem pa nadaljuje, kako je začel greh spačiti podobo človeka, kakor si jo je zamislil Bog. Ta besedila opisujejo dogodke, ki se vedno znova ponavljajo. Zato moramo zelo tankočutno opazovati to, kar se dogaja okoli nas in v luči Božje besede poudariti dostojanstvo človeka od trenutka spočetja do smrti.

Konkretna podoba stiske se je spremenila. Z globalizacijo je postala tudi revščina vprašanje, ki nas poziva, da gledamo daleč prek meja. S tem, da so postali stiki do držav v Afriki, Aziji in latinski Ameriki bolj tesni, je rasla tudi naša odgovornost za tiste, ki izdelujejo pogosto pod nečloveškimi pogoji in za daleč prenzike plače stvari, ki jih pri nas koristimo. Na drugi strani pri nas sicer malokdo trpi zaradi lakote, številni ljudje pa živijo zaradi osamelosti in drugih vzrokov v duševni stiski in duhovni revščini.

Sveto pismo je orodje Svetega Duha, Očeta ubogih. Ostri naš pogled za svet okoli nas ter razsodnost, da spoznamo, kako je

treba ukrepati. Danes mnogi vidijo v veri zgolj pomoč za lastno življenje. Pri tem pa ne smemo obstati - Božja beseda nas vabi, da pomagamo drugemu. Leto Svetega pisma je torej lahko spodbuda, da se poglobimo tudi v duhovno razsežnost karitativne dejavnosti. Kakor smo videli, nam Sveto pismo prav na tem področju odpira močne studence, iz katerih naj črpamo, da pomislimo samo na zapoved ljubezni do bližnjega in priliko o usmiljenjem Samaritanu (Lk 10,25-37), ki ponazarja, kaj le-ta lahko pomeni. Vsaka karitativna dejavnost je torej delo s Svetim pismom, oznanjevanje z dejanji. Dobro bi bilo, da bi se vsaj v letu Svetega pisma dejanju tu in tam pridružila tudi beseda, da bi ljudje jasno videli, v čem je gonilna sila, da kristjan daruje sočloveku svoj čas, svoje imetje in življenjsko moč.

Prerok Amos v svoji knjigi napoveduje lakoto po poslušanju Božje besede, ki jo bo Bog poslal v deželo (Am 8,11). Naj v letu Svetega pisma mnogi odkrijejo, kako blagodejno voda Božje besede teši našo žejo po življenju v obilju in namaka naše puščave, da obrodimo obilne sadove!

Dodatek

Za poglobitev teme "Evangelij v pogovoru s slovensko kulturo" še dodajamo poglavje iz pastoralne konstitucije "Cerkev v sedanjem svetu", ki govori o pomenu kulture za razvoj človeške osebe in pa nekaj spodbud, ki jih je na to temo dal Plenarni zbor Cerkve na Slovenskem.

Letos je Slovenski katehetski urad ponovno izdal apostolsko spodbudo papeža Pavla VI. "O evangelizaciji". Čeprav je od njenega prvega izida preteklo že 30 let, je prav vredna, da jo ponovno vzamemo v roke in se poglobimo v njeno vsebino.

PASTORALNA KONSTITUCIJA O CERKVI V SEDANJEM SVETU

2. poglavje: PRAVILNO POSPEŠEVANJE KULTURNEGA NAPREDKA

53. Uvod

1. K sami človeški osebi spada, da se do prave in popolne človečnosti povzpne samo po kulturi, to je z gojitvijo in razvijanjem naravnih dobrin in vrednot. Kjer koli gre torej za človeško življenje, povsod tam se narava in kultura kar najtesneje med seboj povezujeta.

2. Z izrazom "kultura" v splošnem pomenu označujemo vse tisto, s čimer človek spopolnjuje in razvija mnogovrstne duševne in telesne sposobnosti; skuša s svojim spoznanjem in delom ves svet podvreči svoji oblasti; napravi socialno življenje tako v družini kakor tudi v celotni družbi z napredkom nravi in ustanov bolj človeško; končno spada h kulturi tisto, s čimer človek v teku časov izraža, posreduje drugim in ohranja v svojih delih velika duhovna izkustva in napore, da tako služijo napredku mnogih, še več v blagoslov vsega človeškega rodu.

3. Iz tega sledi, da ima človeška kultura na sebi nujno zgodovinski in socialni vidik in da si izraz "kultura" pogosto privzema socio-

loški, pa tudi etnološki pomen. V tem pomenu pogosto govorimo o množstvu kultur. Iz različnega načina uporabljanja reči, opravljanja dela in izražanja, izvrševanja vernosti in oblikovanja nravi, določanja zakonov in pravnih ustanov, pospeševanja znanosti, tehnike in umetnosti nastanejo različne skupne življenjske razmere in različne oblike razvrščanja življenjskih vrednot. Tako se iz izročila uredb in navad izoblikuje vsaki človeški skupnosti lastna dediščina. Tako tudi nastane določeno zgodovinsko okolje, v katerega je postavljen vsak človek, naj pripada kateremukoli narodu ali času, in iz katerega zajema dobrine za nadaljnje razvijanje človeške kulture in civilizacije.

1. Položaj kulture v sedanjem svetu

54. Nove oblike življenja

Življenjske razmere modernega človeka so se v socialnem in kulturnem pogledu globoko spremenile, tako da moremo govoriti o novi dobi človeške zgodovine.²³ Odtod se odpirajo nova pota za spopolnjevanje in širjenje kulture. To je bilo pripravljeno z ogromnim razmahom naravoslovnih in duhovnih, pa tudi socialnih ved, z razvojem tehnike in z napredkom v izdelovanju ter boljši ureditvi sredstev, ki omogočajo povezavo med ljudmi. Zaradi tega nosi današnja kultura na sebi posebne značilnosti: tako imenovane eksaktne znanosti kar najbolj ostrijo kritični čut; novejša psihološka raziskovanja podajajo globljo razlago človeške dejavnosti; zgodovinske vede veliko prispevajo k temu, da na stvari gledamo z vidika njihove spremenljivosti in razvoja; navade in način življenja se vedno bolj izenačujejo; industrializacija, urbanizacija in drugi vzroki, ki pospešujejo življenje v skupnosti, ustvarjajo nove oblike kulture (množično kulturo); iz tega se porajajo novi načini mišljenja, delovanja in uporabljanja prostega časa; hkrati pa povečanje stikov med različnimi narodi in družbenimi sloji vsem in vsakomur bolj na široko odpira zaklade različnih oblik kulture, in tako polagoma nastaja bolj univerzalna oblika človeške kulture, ki tem bolj pospešuje in izraža edinost človeškega rodu, čim bolj upošteva posebnosti različnih kultur.

²³ *Prim. uvod v to konstitucijo, št. 4-10*

55. Človek kot ustvarjalec kulture

Vedno večje je število mož in žena vseh slojev in narodov, ki se zavedajo, da so ustvarjalci in oblikovalci kulture svojega občestva. Po vsem svetu bolj in bolj raste čut za avtonomijo in hkrati za odgovornost; to pa je za duhovno in nravno zrelost človeškega rodu kar največjega pomena. To nam postane še bolj jasno, če si predočimo dejstvo zedinjevanja svetá in nam naloženo nalogo, da gradimo boljši svet v resnici in pravičnosti. Tako smo priče porajanja novega humanizma, v katerem človeka opredeljujemo predvsem po njegovi odgovornosti nasproti bratom in nasproti zgodovini.

56. Težave in naloge

1. V takšnem položaju ni čudno, če človeka, ki čuti svojo odgovornost za napredek kulture, navdaja z ene strani globoko upanje, z druge strani pa tesnoba in zaskrbljenost ob pogledu na mnogotera protislovja, ki jih mora reševati.

2. Kaj je treba storiti, da bi rastoča izmenjava kultur, ki bi morala privedi do resničnega in plodovitega dialoga med različnimi družbenimi sloji in narodi, ne povzročala zmede v življenju občestev, da ne bi uničevala modrosti prednikov in ogrožala svojevrstnega značaja narodov?

3. Kako je treba podpirati dinamizem in razmah nove kulture, ne da bi pri tem šla v izgubo živa zvestoba do izročil? To vprašanje je še posebno pereče tam, kjer je treba kulturo, ki nastaja iz ogromnega napredka naravoslovnih znanosti in tehnike, spraviti v soglasje s tisto duhovno kulturo, ki se hrani s študijem, kakršen velja v skladu z raznimi izročili za klasičnega.

4. Kako je mogoče tako naglo in rastoče drobljenje posameznih ved usklajevati z nujno potrebnostjo, da te vede strnemo v sintezo in da ohranimo v človeku sposobnost za tisto kontemplacijo in Sto občudovanje, ki vodita k modrosti?

5. Kaj je treba storiti, da bi vsi ljudje na svetu postali deležni kulturnih dobrin, zlasti ko obenem postaja kultura bolj izobraženih vedno višja in vedno bolj zapletena?

6. Kako je končno mogoče priznati kot zakonito tisto avtonomijo, katero si zase lasti kultura, ne da bi prišlo do zgolj pozemskega, da, celo religiji sovražnega humanizma?

7. Sredi vseh teh protislovij se mora človeška kultura danes razvijati tako, da bo v pravem redu izoblikovala človeško osebnost v njeni celotnosti in da bo ljudem pomagala pri nalogah, h katerih spolnjevanju so poklicani vsi, posebno pa še kristjani, bratsko povezani v eni sami človeški družini.

2. Nekatera načela za pravilno pospeševanje kulture

57. Vera in kultura

1. Kristjani morajo na svojem potovanju proti nebeški domovini to iskati in po tem hrepeneti, kar je zgoraj;²⁴ s tem pa se ne zmanjša, temveč poveča važnost njihove naloge, ki jo imajo, da se skupaj z vsemi ljudmi trudijo za zgraditev bolj človeškega sveta. In skrivnost krščanske vere resnično daje neprecenljive pobude in pripomočke za požrtvovalnejše spolnjevanje te naloge in zlasti za odkrivanje celotnega smisla takšnega prizadevanja, po katerem človeška kulturna dejavnost dobiva svoje odlično mesto pri celotni človekovi poklicanosti.

2. Ko namreč človek z delom svojih rok ali s pomočjo tehničnih naprav obdeluje zemljo, da prinaša sadove in da postaja dostojno bivališče za celotno človeško družino, in ko se zavestno udeležuje življenja družbenih skupnosti, izvršuje od začetka časov razodeti božji načrt, po katerem naj si človek podvrže zemljo²⁵ in dovršuje stvarstvo ter hkrati oblikuje samega sebe; obenem spolnjuje veliko Kristusovo zapoved, naj se požrtvovalno postavlja v službo bratom.

3. Vrh tega more človek, ko se ukvarja z raznimi vedami: s filozofijo in zgodovino, matematiko in naravoslovjem, in ko se posveča umetnosti, kar največ prispevati k temu, da se človeška družina dvigne do žlahtnejših vrednot resnice, dobrote in lepote in do splošno veljavnega presojanja teh vrednot; tako postane ta človeška družina bolj živo razsvetljena s tisto čudovito Modrostjo, ki je bila od vekomaj pri Bogu in je vse z njim urejala ter se igrala na krogu zemlje, in ki je njeno veselje bivati s človeškimi otroki.²⁶

4. Ravno s tem se more človekov duh, ko se bolj oprusti svoje usužnjenosti stvarjem, svobodneje dvigati k češčenju in h kontem-

²⁴ *Prim. Kol 3, 1-2.*

²⁵ *Prim. 1 Mojz 1, 28.*

²⁶ *Prim. Preg 8, 30-31.*

placiji Stvarnika samega. Še več, pod vplivom milosti se celo pripravi za priznavanje božje Besede, ki je kot uprava luč, ki razsvetljuje vsakega človeka" (Jan 1, 9),²⁷ bila na svetu, že preden se je učlovečila, da bi se odrešila in v sebi kot v glavi vse povezala.

5. Seveda more današnji napredek naravoslovnih ved in tehnike, ki na osnovi svoje metode ne morejo prodreti do najglobljih temeljev stvarnosti, pospeševati nekak fenomenalizem in agnosticizem, če raziskovalna metoda, ki jo uporabljajo te stroke, začne po krivici veljati za najvišje pravilo pri odkrivanju celotne resnice. Obstoja celo nevarnost, da bi človek v prevelikem zaupanju v današnja odkritja mislil, da sam sebi zadostuje, in da ne bi več iskal višjih stvarnosti.

6. Vendar pa ta obžalovanja vredna dejstva niso nujna posledica današnje kulture in nas ne smejo zavesti v skušnjavo, da ne bi priznavali njenih pozitivnih vrednot. Med nje je treba prištevati: vnemo za znanstveno proučevanje in tankovestno zvestobo resnici v znanstvenih raziskovanjih; nujno potrebnost sodelovanja skupaj z drugimi v specializiranih skupinah; smisel za mednarodno solidarnosti; vedno bolj živo zavest odgovornosti, ki jo imajo strokovnjaki glede pomoči ion tudi zaščite ljudi; voljo do tega, da bi se izboljšale življenjske razmere vsem, zlasti tistim, ki jim je odvzeta lastna odgovornost ali pa trpijo uboštvo, kar zadeva kulturo. Vse te pozitivne vrednote morejo biti nekakšna priprava na sprejem evangeljskega oznanila, priprava, ki jo more z božjo ljubeznijo prešiniti On, ki je prišel, da bi svet odrešil.

58. Mnogoteri odnosi med Kristusovim veselim oznanilom in človeško kulturo

1. Med oznanilom odrešenja in človeško kulturo obstoje mnogotere vezi. Kajti ko se je Bog razodeval svojemu ljudstvu do polnosti razodetja samega sebe v učlovečenem Sinu, je govoril v oblikah, lastnih kulturam različnih dob.

2. Enako je tudi Cerkev, ki v teku časov živi v različnih razmerah, uporabljala pridobitve različnih kultur, da bi Kristusovo blagovest širila in razlagala s svojim oznanjevanjem med vsemi narodi, da bi

²⁷ *Prim. sv. Irenej, Adversus Haereses III, 11, 8: ed. Sagnard 200; prim. prav tam 16, 6, str. 290-292; 21, 10-22, str. 370-372; 22, 3, str. 378; itd.*

jo bolje odkrivala in globlje umevala, da bi jo bolje izražala v obhajanju svetega bogoslužja in v življenju mnogoličnega občestva vernikov.

3. Vendar pa Cerkev, ki je poslana k vsem narodom katere koli dobe ali dežele, ni izključno in neločljivo vezana na nobeno pleme ali narod, na noben poseben način življenja, na noben stari ali novi običaj. Trdno se sicer drži svojega izročila, a hkrati se zaveda vesoljnega poslanstva in more stopiti v zvezo z različnimi oblikami kulture, iz česar se izvrši tako obogatitev Cerkve same kakor tudi raznih kultur.

4. Veselo Kristusovo oznanilo neprestano prenavlja življenje in kulturo padlega človeka ter pobija in odstranja zmote in zlo, ki izvira iz vedno preteče zapeljivosti greha. Nenehno očiščuje in dviga nravi narodov. Z nadzemljskim bogastvom od znotraj oplaja duhovne odlike in darove vsakega naroda in sleherne dobe, jih krepi, dovršuje in v Kristusu obnavlja.²⁸ Tako Cerkev že s samim spolnjevanjem svojega lastnega poslanstva²⁹ daje spodbudo in prispevek k napredku človeške in družbene kulture, in s svojim delovanjem, tudi liturgičnim, vzgaja človeka k notranji svobodi.

59. Usklajevanje različnih vrednot v oblikah kulture

1. Iz navedenih razlogov kliče Cerkev vsem v spomin, da se mora kultura usmerjati na celotno spolnjevanje človekove osebe, na blagor skupnosti in vse človeške družbe. Zato je treba duha tako izobraževati, da se v njem razvija sposobnost občudovanja, globokega umevanje, kontemplacije in ustvarjanja osebne sodbe ter gojitve verskega, moralnega in socialnega čuta.

2. Ker namreč kultura izvira neposredno iz človekove umne in socialne narave, zato neprestano potrebuje prave svobode, da se more razvijati, in zakonite možnosti, da v skladu z lastnimi načeli samostojno deluje. Upravičeno torej zahteva zase spoštovanje in ji gre neka nedotakljivost, ohranjene pa morajo biti pravice osebe in skupnosti, posamezne ali splošne, seveda v mejah skupnega blagra.

²⁸ *Prim. Ef 1, 10.*

²⁹ *TPrim. besede Pija XI., ki jih je rekel p. M. D. RolandGosselinu: Semaines sociales de France, Versailles 1936, 461-462.*

3. Ta cerkveni zbor znova povzema nauk prvega vatikanskega koncila in izjavlja, da obstoji "dvoje" različnih "redov spoznanjaa, namreč red vere in red razuma, in da Cerkev nikakor ne nasprotuje temu, da bi "človeške umetnosti in vede . . . vsaka na svojem področju uporabljale lastna načela in lastne metode; zato pa "v priznavanju te upravičene svoboden Cerkev potrjuje zakonito avtonomijo človeške kulture in zlasti znanosti.³⁰

4. V vsem tem je vključena tudi zahteva, da mora človeku, kolikor ostaneta moralni red in korist skupnosti neprizadeta, biti omogočeno, da svobodno išče resnico, da izraža in širi svoje mišljenje ter goji kakršnokoli umetnost. V tem je končno vsebovana zahteva, da je človek nepristransko obveščen o javnih dogodkih.³¹

5. Ni naloga javne oblasti, da bi določala svojevrstnost oblik človeške kulture, marveč ta, da zagotovi ugodne pogoje in sredstva za napredek kulturnega življenja pri vseh, tudi pri narodnih manjšinah.³² Zato je predvsem treba paziti na to, da bi ne bila kultura, odvrnjena od njenega lastnega namena, primorana služiti političnim ali gospodarskim silam.

3. Nekatere bolj neodložljive naloge glede kulture

60. Priznavanje in uveljavljanje pravice vseh ljudi do kulture

1. V našem času je dana možnost doseči, da bi premnoge ljudi rešili iz bednega položaja nevednosti. Zato se z našo dobo, zlasti za kristjane, kar najbolj sklada dolžnost, neutrudljivo si prizadevati za to, da se tako v gospodarstvu kakor v politiki, tako na narodnem kakor na mednarodnem področju, uveljavijo temeljna načela, na osnovi katerih naj se po svetu prizna in uveljavi pravica vseh ljudi do človeške in družbene kulture, primerne dostojanstvu osebe; in sicer brez ozira na razlike glede rodu, spola ali naroda, vere ali socialnega položaja. Treba je torej vsem priskrbeti zadostno mero kulturnih dobrin, posebno tistih, ki spadajo k tako imenovani osnov-

³⁰ *Cone. Vat. I., dogm. konst. De fide cath. c. IV: Denz. 1795, 1799 (3015, 3019).*

Prim. Pij XI., okr. "Quadragesimo anno": AAS 23 (1931) 190.

Prim. Janez XXIII., okr. "Pacem in terris": AAS 55 (1963) 260.

³¹ *Prim. Janez XXIII., okr. "Pacem in terris": AAS 55 (1963) 260.*

³² *Prim. Janez XXIII., okr. "Pacem in terris": AAS 55 (1963) 283. Pij XII., radijska poslanica, 24. dec. 1941: AAS 34 (1942) 16-17.*

ni kulturi, da ne bosta nepismenost in nesposobnost za odgovorno dejavnost premnogim preprečevali zares človeškega sodelovanja pri skupni blaginji.

2. Treba je torej z vso močjo delati na to, da bi se tisti, ki so ustrezno nadarjeni, mogli povzpeti do višjega študija; in sicer tako, da bi se po možnosti mogli v človeški družbi dvigniti do tistih nalog, do izvrševanja dolžnosti in služb, ki se skladajo tako z njihovimi sposobnostmi kakor tudi s strokovnim znanjem, katerega so si pridobili.³³ Tako bo mogel vsak človek in bo mogla vsaka družbena skupnost kateregakoli naroda doseči popoln razvoj svojega kulturnega življenja, primerno nadarjenosti in izročilom vsakogar.

3. Vrh tega se je treba vneto truditi, da bi vsem prišla v zavest pravica do kulture, pa tudi dolžnost, izobraževati samega sebe in pomagati pri tem tudi drugim. Včasih so namreč življenjske in delovne razmere takšne, da ovirajo kulturna prizadevanja ljudi in uničujejo v njih zanimanje za kulturo. To velja zlasti za kmečko prebivalstvo in za delavce; tem je treba zagotoviti takšne delovne pogoje, da ne bodo njihove kulture preprečevali, marveč jo pospeševali. Zone so zaposlene skoraj že na vseh življenjskih področjih; prav pa bi bilo, da bi mogle izvrševati svojo nalogo popolnoma v skladu s svojo lastno naravo. Dolžnost vseh je, da bodo priznavali in podpirali ženam lastno in nujno vlogo pri kulturnem življenju.

61. Vzgoja k celostni človeški kulturi

1. Spraviti v sintezo razne znanstvene stroke in umetnosti je danes težje kakor nekdanj. Medtem ko raste obseg in raznovrstnost prvin, ki sestavljajo kulturo, se hkrati zmanjšuje sposobnost posameznikov, da hi te prvine dojeti in jih organsko uredili v medsebojno skladje, tako da lik "univerzalnega človekau bolj in bolj izginja. Vendar ostane vsakemu človeku dolžnost, da ohrani celovitost človeške osebnosti, katero odlikujejo predvsem vrednote razuma, volje, vesti in bratstva, vrednote, ki vse temeljijo v Bogu Stvarniku in ki so v Kristusu čudovito ozdravljene in dvignjene.

³³ *Prim. Janez XXIII., okr. "Pacem in terris": AAS 55 (1963) 260.*

³¹ *Prim. Janez XXIII., okr. "Pacem in terris": AAS 55 (1963) 260.*

³² *Prim. Janez XXIII., okr. "Pacem in terris": AAS 55 (1963) 283. Pij XII., radijska poslanica, 24. dec. 1941: AAS 34 (1942) 16-17.*

2. Predvsem je družina tako rekoč mati in rednica takšne vzgoje v neokrnjeno človekovo osebnost; v družini otroci, živeči v ozračju ljubezni, laže odkrijejo pravi red stvari; preskušene oblike človeške kulture se tu nekako naravno prelivajo v duha rastočih mladih ljudi.

3. Za takšno vzgojo obstoje v današnji družbi ugodne možnosti, zlasti zaradi povečanega širjenja knjig in zaradi novih kulturnih in družbenih občil, ki morejo pospeševati vesplošno kulturo. Ker se delovni čas več ali manj povsod krči, je za zelo mnogo ljudi več prilike za gojitev kulture. Prosti čas naj se pravilno uporablja za razvedrilo in za utrjevanje duševnega in telesnega zdravja: z zaposlitvijo in študijem po svobodni izbiri; s potovanji v druge kraje (turizem), pri čemer se bistri razum in se razen tega ljudje tudi bogatijo z medsebojnim spoznavanjem; tudi s športnimi vajami in prireditvami, ki prispevajo k duševnemu ravnotežju, in to tudi v skupnosti, in ki pomagajo ustvarjati bratske odnose med ljudmi vseh slojev, narodov in različnih rodov. Kristjani naj torej sodelujejo pri kulturnih prireditvah in akcijah, ki so lastne naši dobi, da jih bodo prepajali s človečnostnim in krščanskim duhom.

4. Vse te ugodnosti pa ne morejo uresničiti celotne kulturne vzgoje človeka, če istočasno zanemarimo globoko vprašanje o pomenu kulture in znanosti za človekovo osebnost.

62. Pravilno usklajevanje kulture s krščanstvom

1. Čeprav je Cerkev veliko prispevala k napredku kulture, vendar izkušnja uči, da se skladnost med kulturo in krščansko izobrazbo iz prigradnih vzrokov ne uresničuje vedno brez težav.

2. Te težave verskemu življenju ne škodujejo nujno, ampak morejo celo spodbujati duha k bolj skrbnemu in globljemu umevanju vere. Novejša raziskovanja in odkritja naravoslovnih znanosti, pa tudi zgodovine in filozofije zbuja nova vprašanja, ki prinašajo s seboj tudi posledice za življenje in ki tudi od teologov zahtevajo novih raziskovanj. Razen tega vse to teologe spodbuja, naj - ob ohranitvi metod in zahtev, ki so lastne teološki znanosti - vedno iščejo čimbolj primeren način, kako bi verski nauk posredovali ljudem svojega časa; nekaj drugega je namreč sam zaklad vere ali verske resnice, nekaj drugega pa je način, kako izraziti te resnice,

seveda v istem pomenu in z isto vsebino.³⁴ V dušnem pastirstvu je treba v zadostni meri poznati in uporabljati ne le teološka načela, ampak tudi izsledke svetnih znanosti, zlasti psihologije in sociologije, tako da bo tudi vernike mogoče voditi k čistejšemu in bolj zrelemu verskemu življenju.

3. Na svoj način sta tudi slovstvo in umetnost za življenje Cerkev zelo važna stvar. Izražati namreč skušata posebnosti človekove narave, njegova vprašanja in njegove skušnje v prizadevanju za spoznavanje in spopolnjevanje samega sebe in sveta; trudita se za odkrivanje človekovega položaja v zgodovini in v vesoljstvu, za osvetljevanje njegovih bridkosti in radosti, njegovih potreb in moči ter za očitavanje slutenj o srečnejši človekovi usodi. Tako moreta dvigati človeško življenje, ko ga v skladu s časi in kraji izražata v mnogoterih oblikah.

4. Treba se je torej prizadevno truditi, da bodo slovstveniki in umetniki mogli čutiti, kako ima Cerkev res razumevanje za njihovo ustvarjalnost, in da bodo ob urejeni svobodnosti svojega delovanja lažje navezovali stike s krščanskim občestvom. Tudi nove umetnostne oblike, ki v skladu z značajem različnih narodov ustrezajo našim sodobnikom, naj Cerkev priznava. Sprejmejo naj jih tudi v svetišče, kadar s primernim načinom izražanja, kakršen ustreza liturgičnim zahtevam, dvigajo duha k Bogu.³⁵

5. Tako se božja slava bolje razodeva in oznanjevanje evangelija postane za človeški razum prozornejše ter se nekako zakoreninja v samem življenju ljudi.

6. Verniki naj torej živijo v kar najtesnejši povezanosti z drugimi ljudmi svoje dobe; prizadevajo naj si, da bi docela razumeli način njihovega mišljenja in čustvovanja, kakršen se izraža v duhovni kulturi. Poznanje novih ved in novih naukov kakor tudi poznanje najnovjših odkritij naj povezujejo s krščansko pravostjo in s poučenostjo v naukih krščanstva, tako da bosta praktična vernost in iskrena poštenost pri njih napredovali vštric s poznanjem znanosti in vsak dan večjim napredkom tehnike; tako bodo mogli vse stvari presojati in razlagati z neokrnjenim krščanskim čutom.

³⁴ *Prim. Janez XXIII., govor ob začetku koncila, 11. okt. 1962: AAS 54 (1962) 792.*

³⁵ *13 Prim. konst. o svetem bogoslužju, št. 123: AAS 56 (1964) 131. Pavel VI., govor rimskim umetnikom, 7. maja 1964: AAS 56 (1964) 439-442.*

7. Tisti, ki se v semeniščih in na univerzah ukvarjajo s teološkimi vedami, naj se trudijo za to, da bi v skupnih prizadevanjih in ob izmenjavanju svojih pogledov sodelovali z odličnimi strokovnjaki drugih znanstvenih področij. Teološko raziskovanje naj teži za globokim spoznanjem razodete resnice, hkrati pa naj ne zanemarija stika s svojim časom, da bo moglo ljudem, ki so izobraženi v raznih strokah, olajšati boljše in obsežnejše poznanje vere. To vzajemno sodelovanje bo zelo mnogo koristilo izobrazbi tistih, ki jim je zaupana sveta služba. Tako bodo mogli nauk Cerkve o Bogu, o človeku in o svetu na bolj prilagojen način razlagati našim sodobnikom, ti pa bodo njihovo besedo tudi rajni sprejemali.³⁶ Razen tega je treba želeti, da bi tudi laiki bili v večjem številu deležni primerne izobrazbe v bogoslovnih vedah in da bi se mnogi od njih študiju teh ved posebej posvetili in jih poglobljali. Da bi pa mogli vršiti svojo nalogo, naj se vernikom, klerikom in laikom, priznava upravičena svoboda v raziskovanju in mišljenju, pa tudi svoboda, da ponižno in pogumno izražajo svoje naziranje glede stvari, v katerih so večši.³⁷

³⁶ *Prim. Conc. Vat. II., odluk o duhovniški vzgoji in odluk o krščanski vzgoji.*

³⁷ *Prim. dogm. konst. o Cerkvi, št. 37: AAS 57 (1965) 42-43*

SKEPNI DOKUMENT PLENARNEGA ZBORA CERKVE NA SLOVENSKEM

1 Človek na prelomu tisočletja

1.1 Kulturno-duhovni vidik

(12) Čas na prelomu tisočletja mnogi imenujejo postmoderna. Značilno za človeka te kulture je, da ne verjame več izključno v racionalno utemeljevanje in dokazovanje, ampak vedno bolj svojim doživetjem in izkušnjam. Od vere pričakuje predvsem duhovnost in modrost, ki naj mu pomagata živeti v negotovem svetu. Posledica pomanjkanja zanimanja za kakršno koli zadnje utemeljevanje življenja je, da so cenjene različnost, drugačnost in relativnost. Doslednost, logičnost in zvestoba za mnoge niso več ideal.

(13) Sodobni človek kljub vsemu ostaja dedič moderne kulture, ki v ospredje postavlja razum. Na podlagi kritične misli in znanstveno-tehnične kulture zahteva avtoriteto argumentov in ne argumente avtoritete. Vendar ga to ne ovira, da na duhovnem področju ne bi sledil različnim voditeljem, katerih avtoriteta je lahko vprašljiva. Da bi v polnosti uresničil samega sebe, so zanj pomembne vrednote, kot so svoboda, samouresničevanje, pravica do lastnega prepričanja in odločanja, dialog, spoštovanje človekovega dostojanstva, mir, čisto okolje in sobivanje s stvarstvom. Gre za pristna človeška iskanja in teženja, ki so navzoča skozi celotno odrešenjsko zgodovino, zato v njih Cerkev tudi danes vidi priložnost za iskren dialog.

(14) V informacijsko-globalni družbi je človek še vedno zagledan v tehnični razvoj, hkrati pa se na duhovnem področju prepušča zgolj svetu doživljanja. Ker v obilici informacij težko izbira, ne ve več, na kaj bi se oprl. To v njem spodkopava gotovost, otežuje razmišljanje in osebno odločanje v stalno spreminjajočem se svetu. Uveljavljanje pluralizma kultur in civilizacij ima pozitivne posledice za večje medsebojno spoštovanje, spoznavanje in bogatenje, obenem pa vzbuja negotovost in strah.

(15) Drugačno dojemanje in razumevanje sveta je v zadnjih desetletjih poudarjalo zlasti vprašanja miru, okolja in odnosov med spoloma. V sozvočju s tem so v ospredju ekologija, telesnost, ranlji-

vost, odsotnost družbenih ideologij, utopij in podobno. Pozornost je usmerjena v notranji intimni svet in ne v zunanje urejanje družbe in družbenih odnosov. Pojavi zasebnitva, individualizma in konformizma so za demokratično družbo škodljivi, vendar je nasproti njim skrb za pravice posameznika in njegovo svobodo tisti pozitivni vidik, ki močno opredeljuje postmodernega človeka. Težnja po zadovoljevanju lastnih osebnih potreb in želja po boljšem gmotnem položaju vzpodbujata uveljavljanje porabniške družbe, ki povečuje svobodo posameznika, ne glede na odnos do sočloveka, resnice in drugih vrednot.

(16) Krščanstvo je od svojih začetkov delovalo globalno in lokalno. Prav globalizacija je nova priložnost za evangelizacijo. Večje možnosti za izmenjavo dobrin omogočajo dvig življenjskega standarda, s tem pa tudi kakovost življenja, tudi duhovnega. Pretok informacij in mednarodne ustanove preprečujejo različne oblike zlorab posameznikov ali skupin. Zavest o soodgovornosti za celotno človeštvo in vse stvarstvo lahko predstavlja ustrezno protiutež najrazličnejšim posameznim, tudi egoističnim interesom.

(17) Vera v Jezusa Kristusa, ki pomeni popolno osebno predanost človeka Božjemu Sinu, se je v zgodovini uresničevala v različnih kulturnih razmerah. To velja tudi za več kot tisočdvestopetdesetletno navzočnost krščanstva v slovenskem narodu. Kristjan, ki veruje, da so v Jezusu Kristusu skriti vsi zakladi modrosti in vednosti, je svoboden in suveren do vseh kultur do te mere, da more biti v vsaki kvas in sol. Kristus je edino in večno merilo vsake kulture, ki pa ga kristjani ne želimo nikomur vsiljevati, vendar ga smemo vsem predlagati. Kristjani se lahko veselimo vsakega kulturnega, umetniškega in miselnega snovanja, ki vedno na novo odkriva in razkriva neizčrpne možnosti Božjih skrivnosti v človeških srcih in stvarstvu.

(18) Čeprav nekatera znamenja govorijo o upadanju tradicionalne vernosti, vezane na institucijo Cerkve ter na njen dogemski in pravni red, se po drugi strani krepi zanimanje za duhovnost in druge oblike religioznosti. Lahko rečemo, da se slovenski človek na novo religiozno prebuja, vendar ne izbira več le med vero in nevero, ampak tudi med vero in njenimi nadomestki, še bolj pa zapada v versko brezbriznost. Ta drugače verujoči človek je žejen sreče in celostnega zdravja, hrepeni po izgubljeni harmoniji v sebi in stvar-

stvu, do katoliške Cerkve pa je zadržan in kritičen. Pogosto doživlja krščanskega Boga kot tistega, ki dopušča zlo, strah in trpljenje, ne pa kot Boga dobrote in ljubezni. Je tudi pod vplivom javnosti, ki pogosto predstavlja krščansko vero kot vero, ki le zahteva, zapoveduje, prepoveduje in ljudi ustrahuje, manj pa kot vero v Boga, ki je človeku blizu in je v njegovo dobro poslal na svet svojega Sina. Zaradi premajhne verske poučenosti, negativne razlage vloge krščanstva in Cerkve v zgodovini, pa tudi osebnih razočaranj nad Cerkvijo ter iz potrebe po posebnih duhovnih doživetjih se pogosto zateka v katero od oblik "nove religioznosti". Mnoge izmed njih večkrat ponujajo hitre, v resnici pa le navidezne rešitve iz težav. To iskanje lahko človeka pahne tudi v praznoverje, v globoke psihične stiske in nove oblike zaslužnosti.

(19) Marsikateri sodobni slovenski kristjan se težko pogovarja o veri, ker jo je moral v preteklosti skrivati ali ji po uradni dolžnosti celo nasprotovati. Svojo vero velikokrat živi sramežljivo in razdvojeno med Cerkvijo in družbo. Negotov je zaradi pomanjkanja zgledov pristnega krščanskega življenja v vsakdanjem življenju. V svoji vernosti je pogosto mlačen, večkrat premalo pokončen; njegova vera marsikdaj podleže porabniški miselnosti "daj * dam". Pričakuje več zgledov in učiteljev duhovnega življenja, sogovornikov pri iskanju svoje življenjske poti in spremljevalcev v življenjskih stiskah, da bi bil njegov pogled na življenje pozitivnejši in da bi mu le-ti pomagali pri njegovi rasti v veri.

1.2 Kulturno-zgodovinski vidik

(20) V javnosti pogosto nastaja vtis, da je Cerkvi življenje, ki ga je morala živeti v nesvobodi, vzelo pogum za iskanje lastne poti v spremenjenih razmerah. Zelo pomemben vzrok za to je slabo in pomanjkljivo poznavanje zgodovine Cerkve. Izkrivljenost dosedanjega marksističnega prikazovanja celotne zgodovine človeštva z vidika revolucionarnih sprememb terja novo ovrednotenje zgodovinskih dejstev. Ker smo v Cerkvi vsi krščeni tudi grešniki, so krive poti in napake v preteklosti in sedanjosti neizogibne. To pa ne more biti razlog za zavračanje in zgolj negativno presojanje vloge krščanstva, kar še posebej velja za srednji vek in reformacijo. Zgodovine slovenskega naroda ni mogoče razumeti brez krščanstva in katoliš-

ke Cerkve, ki sta stoletja navdihovala in usmerjala naše prednike, današnje Cerkve pa ne brez drugih nazorskih tokov, ki so vplivali na oblikovanje sodobne zavesti ljudi. Zato je potrebno vnovič odkriti in ovrednotiti korenine naše vernosti in njihovo nenadomestljivo vlogo pri samobitnosti slovenskega naroda. Pri odkrivanju pomena krščanstva na slovenskih tleh pa se Cerkev ne sme bati priznati vseh napak, ki jih je storila. To pa ne pomeni, da mora Cerkev sprejeti krivdo za vse, kar se je v preteklosti dogajalo, kakor to želi prikazovati del javnosti.

(21) Družbeno-politični pomen in vloga krščanstva v slovenskem narodu segata v čas karantanskega kneza Boruta, ki je ob srečanju z germanskimi ljudstvi spoznal prednost vključitve v novo nastajajočo evropsko krščansko družbo. Po letu 740 je začela nastajati urejena in z Rimom povezana Cerkev. Irska misijonska metoda se je na tleh Karantanije uveljavila kot inkulturacija evangelija v pristni religiozni čut ljudstva in njegove govorice (Brižinski spomeniki). Tudi druga misijonska smer iz oglejskega patriarhata je svoje delo utemeljevala na prostovoljnem sprejemanju evangeljskega oznanila in na pomembnosti dobre priprave na krst. Pri tem ne smemo prezreti dejstva, da se je slovensko krščanstvo narodno, kulturno in versko oblikovalo med salzburško in oglejsko cerkveno pokrajino skoraj tisoč let in da so pri evangelizaciji igrale pomembno vlogo vsakokratne politične razmere. V 9. stoletju sta to tradicijo nadaljevala in poglobljala sveta brata Ciril in Metod ter položila temelje avtohtoni slovanski kulturi.

(22) Na prehodu iz fevdalnega v meščanski družbeni red so različni redovi³⁸ postali duhovna središča novega načina življenja v nastajajočih mestih. V času neurejenih razmer v Cerkvi (14. in 15. stoletje) je leta 1461 nastala nova škofija v Ljubljani, ki je postopoma prevzela središčno vlogo na slovenskem etničnem prostoru. Z novoveškimi razsvetljenjskim humanizmom se je v stoletjih zgrajeno sožitje med slovensko kulturo in krščanstvom pričelo trgati. Dotlej enotni katoliški prostor je postal razdeljen. Večinsko kmečko in preprosto ljudstvo je ostalo zvesto katoliški Cerkvi. Protestanti so Slovencem prinesli prvo tiskano knjigo, s čimer smo bili postavljeni v

³⁸ *Benediktinci (Devin, Gornji Grad), cistercijani (Stična), kartuzijani (Jurklošter, Bistra, Žiče, Pleterje), dominikanci (Ptuj), dominikanke (Ptuj, Studenice, Velesovo), minoriti (Ptuj, Maribor, Ljubljana, Gorica), klarise (Mekinje).*

takratni napredni kulturni prostor. To je pomembno vplivalo tudi na duhovno podobo slovenskega človeka. Povezava med reformacijo in deželnimi stanovi je takratnemu vladarju dala povod za protireformacijo, kateri je sledila katoliška obnova, ki so jo izvajali škofje s pomočjo jezuitov in kapucinov predvsem na vzgojno-izobraževalnem in pridigarškem področju.

(23) Po večstoletni tesnejši povezavi med državno in cerkveno oblastjo je v času razsvetljenega absolutizma državna oblast korenito posegla v notranje življenje Cerkve. Posledice so utrpeli predvsem kontemplativni redovi. Od janzenizma in razsvetljenstva je na Slovenskem drugačno pot evangelizacije ubral lavantinski škof Anton Martin Slomšek, ki se je vnovič naslonil na izročilo irskih menihov in svetih bratov Cirila in Metoda. Slomšek je evangelizacijo uresničeval s kulturnim vzorcem, ki je temeljil na vzgoji in izobrazbi ter slovenskem jeziku kot verodostojnem sredstvu oznanjevanja. Podobno je njegov svetniški sodobnik Friderik Irenej Baraga v povsem drugačnih, misijskih razmerah pri evangelizaciji izhajal iz globoko občutene potrebe po spoštovanju avtohtone kulture.

(24) Slovenska družba je bila do sredine 20. stoletja pretežno agrarna in katoliško tradicionalna. Že proti koncu 19. stoletja se je začela tudi politično oblikovati in večji del prebivalstva se je združil ob takratni Slovenski ljudski stranki, v kateri so imeli precejšen vpliv tudi duhovniki. To obdobje sta posebej zaznamovala gospodarska kriza konec dvajsetih let 20. stoletja in začetek druge svetovne vojne, s tem v zvezi pa tudi močni tokovi preseljevanja v druge dežele. V tem času je imela katoliška Cerkev odločilno vlogo tako na duhovnem področju (z močno društveno dejavnostjo prek številnih organizacij, na primer Marijine družbe, Orli, Katoliška akcija) kakor tudi na gospodarsko-socialnem (Janez Evangelist Krek) in političnem področju (Anton Korošec).

(25) Druga svetovna vojna in v njej začeta revolucija sta močno spremenili slovensko družbo. Okupatorji so slovensko deželo razdelili na tri dele, mnoge domoljube pa izgnali, mobilizirali, zaprli ali pobili. Domače revolucionarne sile so s prevaro zavedle mnoge dobro misleče ljudi in izvajale teror nad tistimi, ki se niso strinjali s komunistično revolucijo, kar je doseglo svoj vrhunec ob koncu vojne z množičnimi poboji in s tisoči izgnancev. V mnogih nedolžnih žrtvah druge svetovne vojne in revolucije je slovenski narod,

podobno kot drugi narodi preteklega stoletja, dobil več sto mučencev in pričevalcev. Novo nastali totalitarni družbeni red je slovensko prebivalstvo po 2. svetovni vojni razdelil na zmagoviti in poraženi del. V prvih povojnih letih se je pospešeno uvajala kolektivizacija kmečke zemlje, urbanizacija in industrializacija. Skupaj z načrtno ateizacijo, posebno prek šole, medijev in celotnega družbenega življenja, je vse to povzročilo pomembne spremembe v miselnosti slovenskega človeka in v njegovem odnosu do vere. Zaradi zvestobe tradiciji in nagonskega odpora proti totalitarizmu se posledice teh sprememb sprva še niso tako poznale, kot so se pokazale v zadnji tretjini 20. stoletja.

(26) Današnji slovenski človek je še vedno zaznamovan s posledicami polpretekle dobe, kar se kaže zlasti v še prisotnem občutku nesvobode izražanja, strahu, pasivnosti, nesproščenosti in manjvrednosti ter v neizkušenosti glede delovanja in razmišljanja na demokratičen način. Tako tudi spremembe v družbi in osamosvojitve Slovenije leta 1991 niso vnesle v zavest tistega demokratičnega duha, ki bi ga pričakovali. Vse to se kaže tudi v negotovem izražanju vernosti pri laikih in duhovnikih. Posebno težko in počasi se prebija na dan lik zavednega katoliškega laika, delavca in intelektualca, ki je bil prav posebej izpostavljen ideološkimi pritiskom.

(27) Katoliška Cerkev v Sloveniji je po pol stoletja načelno spet svobodna in Ustava Republike Slovenije ji jamči svobodo delovanja.³⁹ S tem so odpadle vse zakonske prepovedi, zaradi katerih je v prejšnjem režimu lahko samo bogoslužno in versko vzgojno delovala v okviru župnijskih središč. Ko so se Cerkvi odprla vrata v javno življenje in se ji je ponudila možnost, da deluje na socialno-karitativnem, kulturnem, vzgojno-izobraževalnem in gospodarskem področju, se je v javnosti pokazalo tudi veliko nerazumevanja za takšno širitev dejavnosti ali celo strah pred njo. Zato je toliko bolj pomembno, da pri vseh legitimnih in upravičenih drugih dejavnostih ostane jasno razvidno in v vsakdanji praksi potrjeno načelo, da je prva in temeljna dejavnost Cerkve religiozno-moralne narave: da oznanja Jezusa Kristusa, edinega Odrešenika za vse ljudi, in deluje v prvi vrsti kot zakrament odrešenja. Nekateri, posebno narodno za-

³⁹ *Prim. Ustavo Republike Slovenije, čl. 14 in 41; prim. Rode dr. Franc, Pozdravni nagovor, v: Tajništvo sinode v Cerkvi na Slovenskem, Drugi dekanijski sinodalni dnevi, Ljubljana 2000, 60.*

vedni ljudje, ki živijo na robu Cerkve ali zunaj nje, bi radi Cerkvi naložili tudi prvenstveno skrb za preživetje našega ogroženega naroda. Zato velja poudarjati, da je Cerkev najprej eshatološko-odrešenjska ustanova, ki pa ima prav zaradi tega za narodov obstoj pomembno poslanstvo. Njena dejavnost se je v zgodovini vse do danes izkazala kot močan element narodnega povezovanja, kulturnega vzpona, etičnega oblikovanja in tudi edinstvenega prispevka v skupnosti narodov.

1.4 Sociološko-pastoralni vidik

(34) Temeljno merilo, na podlagi katerega prepoznamo vero in nevero sodobnega slovenskega človeka, je religiozno in teološko. Resnično vernost kaže kristjanova hoja za Kristusom, njegovo sprejemanje vrednot Božjega kraljestva, njegova ljubezen do Boga in bližnjega. Svojo vernost kristjan izraža v Cerkvi, ki je Božje ljudstvo, romarica skozi čas. Njegov cilj ostaja Bog in nebeška domovina. Prva skrb Cerkve je oznanjevanje evangelija in uresničevanje Božjega kraljestva na zemlji. Hkrati pa se kristjan in Cerkev kot ustanova ne moreta izogibati službi človeku s konkretno pomočjo, da bo tako lažje dvigal pogled k Bogu.

(35) Cerkev na Slovenskem se ob tem tudi jasno zaveda, da se v njej konkretno uresničuje Božje kraljestvo na tem delu sveta in je kot zemeljska realnost v tem pogledu podvržena merilom, ki jih znanost uporablja za opisovanje sveta. Vesoljna Cerkev je na zadnjem koncilu tudi ob prizadevanju slovenskih škofov vzpodbudila raziskovanje človekove vernosti v obliki pastoralne sociologije.⁴⁰ Ne le raziskave, ampak tudi vsakdanje izkušnje kažejo, da je bila v zadnjih desetletjih slovenska družba izpostavljena močni sekularizaciji, ki je plod povojne načrtne ateizacije in razvojnih tokov moderne družbe. Med nami živi precejšnje število tistih, ki ne poznajo evangelija. Nekdanje kulturno poenoteno kmečko in tradicionalno verno okolje se je močno spremenilo, zato tradicionalna vernost ne more biti edino merilo in izhodišče za pastoralno delo. Tam, kjer je še navzoča, jo je potrebno ohranjati in hkrati usmerjati v osebnejšo vernost. Slovensko krščanstvo je, kar zadeva osebno vero, na najboljši poti, da v tej smeri v prihodnjih letih tudi spremeni dosedanji tok tradicionalnega religioznega izražanja.

⁴⁰ *Odlok o pastoralni službi škofov v Cerkvi, 17.*

(36) Precejšen del prebivalstva danes živi v mestih, ki sicer niso velika, vendar narekujejo nove oblike verskega življenja. Če je popis prebivalstva za celotno Slovenijo leta 1991 dal še precej ugodno sliko o pripadnosti katoliški veri, to seveda ne velja v enaki meri za večja mesta. Posebej kritična v tem smislu je generacija med 30. in 45. letom starosti.

(37) Ko raziskujemo človekov odnos do vere in do Boga, določena znamenja kažejo, da so nekateri ljudje osebno globoko verni, drugi pa svojo vernost doživljajo kot celovito včlenjenost v religiozno kulturo ali kot podedovano versko čutenje, manj pa kot osebni odnos do Boga. So spet drugi, ki te včlenjenosti v religiozno kulturo nimajo, verujejo pa v obstoj Boga ali ga sprejemajo kot možnega.

(38) Slovenci smo kljub polstoletni načrtni ateizaciji v večini religiozni, saj je to najštevilnejša kategorija prebivalstva. Tistih, ki so prepričani ateisti, agnostiki, skeptiki ali neodločeni, je približno ena tretjina. Med religioznimi je precej takih, ki nimajo jasnih predstav o Bogu razodetja in tudi ne o podobi Boga Svetega pisma. Zopet drugi, med njimi predvsem mlajša generacija, težko verujejo v Jezusa Kristusa kot pravega Boga in pravega človeka ter v to, kar je učil.

(39) Nekateri danes težko sprejemajo prav tiste verske resnice, ki so v temeljih krščanske vere, tako na primer Jezusovo deviško spočetje, vstajenje, večno življenje, izvirni greh, Božjo ljubezen, evharistijo, obstoj hudega duha in pekel. Podatki o verovanju ljudi v posamezne verske resnice potrjujejo, da imamo danes tudi pri nas opraviti z nekakšnim "izbirnim vernikom", ki izbira verske in moralne resnice po svojem okusu. Zato današnji oznanjevalec pri svojih poslušalcih ne more predpostavljati, da vse, kar oznanja, brez težav sprejemajo. To mu narekuje, da se dovolj pogosto posveča obravnavi osnovnih resnic verovanja - tako da gre tudi pri odraslih za nenehno uvajanje v vero.

(40) Veliko ljudi je prepričanih, da daje Cerkev ljudem duhovno oporo, da je učiteljica resnice in da spoštuje vsako pošteno prepričanje. Hkrati menijo, da je to institucija za vse čase in ni le ostanek preteklosti. Ob vsem tem pa mnogi živijo v prepričanju, da je Cerkev pri nas danes bogata, ker se v javnosti največkrat omenja v zvezi z denacionalizacijo. Zlasti mlajša generacija od Cerkve pričakuje, da se bo v prihodnje močno angažirala na karitativnem področju in da bo dajala odgovore na temeljna bivanjska vpraša-

nja. Povečana občutljivost sodobnega človeka za odnos Cerkve do gmotnih dobrin Cerkev narekuje, da javnosti nazorneje predstavi svoje poslovanje in da precejšen del svojega premoženja nameni za socialne oziroma karitativne potrebe ter za solidarnost v Cerkev.

(41) Cerkev v Sloveniji se tako kot vesoljna Cerkev jasno zaveda, da ni zavezana javnemu mnenju, ampak evangeliju Jezusa Kristusa. Podobno kakor je on v svoji dobi pri oznanjevanju in delovanju upošteval način dojemanja takratnih ljudi, mora biti Cerkev tudi danes občutljiva za sprejemljivost in čutenje današnjega človeka ter mu v njemu razumljivi govorici posredovati vso resnico. Zato je prav, da upošteva strokovno utemeljene raziskave javnega mnenja in jih vključi v pastoralno načrtovanje ali jih po potrebi tudi sama izvaja.

(42) Sodobni človek, še posebej mlad, vidi v družini, starših in prijateljstvu tisto okolje, v katerem najlažje zaupa svoje probleme in pričakovanja. Kraj zaupanja mu lahko postane tudi cerkveno občestvo, če so v njem resnično bratski odnosi. Želja po približevanju verski skupnosti tako ni nujno religiozno motivirana, lahko je tudi kulturno-civilizacijsko, ko torej gre za željo po druženju oziroma sprejetosti. To pa je za Cerkev ugodna priložnost, da s poukom o mistični naravi Cerkve in njenem ustanovitelju te ljudi pripelje do tistega, po čemer v svojem srcu še nejasno hrepenijo. Duhovnik ima pri tem pomembno vlogo. Bolj ko je duhovnik osebno povezan z ljudmi, večja je stopnja zaupanja do Cerkve. Bolj ko je Cerkev kot ustanova oddaljena od dejanskih problemov ljudi, manj ji zaupajo. Tako je za Cerkev pomembno, da svoje oznanjevanje gradi na vrednotah prijateljstva in zaupanja ter pri tem upošteva občutljivost sodobnega človeka za svobodo posameznika in njegove vesti.

2 Cerkev v službi človekovega življenja

2.3 Nova evangelizacija

(56) Drugi vatikanski koncil je daljnovidno spregovoril, da je "naloga vsega Božjega ljudstva, zlasti dušnih pastirjev in teologov, da ob pomoči Svetega Duha različne načine govorjenja današnjega časa poslušajo, jih razločujejo in razlagajo ter presojujejo v luči Božje besede; tako bo razodeto resnico mogoče vedno globlje dojeti, bolj razumeti in prikladneje podajati" (CS 44). Zaradi tega je razum-

ljivo, da je papež Janez Pavel II. v svojem govoru v Ljubljani ob prvem obisku v Sloveniji dejal, da evangelij ni nikoli oznanjen enkrat za vselej; vsaka generacija se mora sama odločiti za Kristusa.⁴¹

(57) Temeljna naloga nove evangelizacije je oznanjati svetu veselo novico o razodetju Boga v Jezusu Kristusu ter vabiti k spreobrnjenju in k veri.⁴² Vera je osebno srečanje z Jezusom Kristusom. Verovanje se tako nanaša na osebo in na resnico. Človek, ki se vključi v proces evangelizacije, postopoma spreminja svoje mišljenje, življenje in način sobivanja z drugimi.

(58) Posredovanje vere je v preteklosti potekalo v okolju, ki je bilo tradicionalno verno. Ljudje so od rojstva do smrti živeli v kulturi, ki je bila polna verskih znamenj in drž. S pojavom sekularizacije se je to vedno bolj spreminjalo, zato danes upravičeno govorimo o razkristjanjeni družbi, v kateri se Cerkev srečuje z ljudmi, ki Kristusa ne poznajo ali pa so prejeli le zakrament krsta ali birme, niso pa zaživel v občestvu verujočih, v Cerkvi. Srečuje se tudi z drugimi oblikami verovanja in svetovnimi verstvi. Stalna evangelizacija pa je potrebna tudi tistim, ki so zvesti evangeliju, da lahko svojo hojo za Kristusom utrjujejo in poglobljajo za vedno doslednejše življenje po veri.

(59) Nova evangelizacija je potrebna zaradi sprememb, ki se dogajajo v srcih ljudi in njihovem mišljenju. Evangelizacija je "nova" v zavzetosti oznanjevanja, v metodi, ki upošteva kerigmo in katehezo ter v pristopu do človeka in osebem pričevanju. Nanaša se na stanje človekovega duha, ki ga je potrebno pozorno in spoštljivo odkrivati, da bi mogli zaznati tista vprašanja, ki vznemirjajo sodobnega človeka, ali pa mu jih pomagati celo zastavljati. Zato je potrebno prebujati in poglobljati verski čut ter na njem graditi osebno vero. Temeljnega pomena za novo evangelizacijo je zato pričevanje z lastnim življenjem kristjanov kot posameznikov in kot skupnosti. Od osebnega pričevanja je največ odvisno, ali bo krščanstvo ponovno postalo "dogodek". "Največja težava, da tega cilja ne dosegamo tako, kot bi želeli, ni zunaj Cerkve in v današnji kulturi, ampak znotraj Cerkve, odvisno od nas, od naše slabotne vere, od naše medle krščanske zavesti, od našega strahu pred evangeljsko svobodo, ki je pripravljena zastaviti svoje življenje."⁴³

⁴¹ Prim. Janez Pavel II., *Govori v Sloveniji*, CD 64, Ljubljana 1996, 22.

⁴² Prim. SPK 53.

⁴³ Rode F., *Nova evangelizacija, v: Katoliški laiki v službi evangelizacije*, Ljubljana 1993, 25-26.

(60) Vera doseže svojo polnost v osebnem srečanju z Jezusom Kristusom, živečim v Cerkvi, ko ta pričuje o velikonočnem veselju in upanju. Vera v Jezusa Kristusa razkriva globlje korenine naše svobode in odgovornosti, s tem pa tudi pomen moralnih zapovedi, ki so v službi ene same zapovedi: ljubezni do Boga, bližnjega, kakor tudi do samega sebe. Nova evangelizacija je tako odrešenjski odgovor Svetega Duha na hrepenenje in upanje sodobnega človeka, je dajanje prednosti življenju pred smrtjo.

(61) Pri evangelizaciji nujno uporabljamo prvine človeške kulture. Zato je inkulturacija eden velikih izzivov za novo evangelizacijo. Cerkev v luči Božje besede more in mora prevzeti vse pozitivne vrednote različnih kultur, hkrati pa zavreči tiste prvine, ki ovirajo človeka, narode in ljudstva, da bi lahko razvili svoje pristne možnosti, da bi lahko izbirali življenje (prim. B 37).

(62) Nova evangelizacija prinaša veselo oznanilo v vse plasti človeške družbe in od znotraj spreminja človeka. Z evangelizacijo se sproži proces preoblikovanja osebne in skupne zavesti ljudi, njihovega konkretnega življenja in bivanjskega okolja. Z močjo evangelija se preoblikujejo vrednote, interesna področja, miselne smeri, viri navdihnjenja in življenjski vzori, ki so v nasprotju z odrešenjskim načrtom. Evangelizacija omogoča osebno spreobrnjenje, ki hkrati vključuje preoblikovanje družbe, s tem da gradi vesoljno bratstvo po Božjem načrtu. Tako je najtesneje povezana s prizadevanji za osvobajanje najbolj pozabljenih in ogroženih, ki so prvi poklicani v Božje kraljestvo.

(63) Veselo oznanilo, ki ga razglašamo najprej s pričevanjem življenja, je potrebno razglasiti tudi z besedo življenja. Zato ni prave evangelizacije, če ni oznanila o imenu, nauku, življenju, obljubah, kraljestvu in skrivnostih Jezusa iz Nazareta kot Božjega Sina. Pridiga in kateheza sta pomemben vidik oznanjevanja, ki jima je potrebno pridružiti nove oblike in priložnosti dialoga z ljudmi, ki iščejo smisel življenja in Boga (pogovorne skupine, konference, okrogle mize, družbena občila ...). Posebna razsežnost evangelizacije je sožitje med ljudmi, ki z vsem srcem izpričujejo svojo pripadnost Cerkvi in živijo iz zakramentov.

(64) Vse kliče po novem načinu, kako biti kristjan in biti Cerkev. To je mogoče ustvarjati le skozi spreminjanje sedanjih življenjskih, miselnih, vedenjskih in institucionalnih vzorcev, za kar je potreben

čas, predvsem pa sodelovanje vseh. Brez vseslovenskih, škofijsko-območnih in župnijsko-krajevnih dogovorov in razdelitev pristojnosti bo evangelizacija še naprej individualistična in popolnoma odvisna od karizme posameznih ljudi.

(65) S posebno pozornostjo mora Cerkev na Slovenskem načrtovati pastoralno delo.⁴⁴ Ta vidik smo v preteklosti preveč zanemarjali, zato je danes toliko večja potreba po pastoralnih načrtih na vseh področjih cerkvenega življenja. Samo dobro načrtovano in pripravljeno pastoralno delo lahko zagotovi dovoljšno mero organskega razvoja v Cerkvi, kar omogoča skladno duhovno rast posameznika in občestva. Noben pastoralni načrt pa ne sme dušiti Duha, ki veje, kjer hoče. "Če hoče Cerkev v Sloveniji ostati zvesta svojemu izročilu in zlasti evangeliju, je danes poklicana k temu, da se usmeri k novim ciljem in se ustrezno pripravi na vstop v tretje tisočletje vere. To zahteva obnovljeno gorečnost in neomajno zvestobo Kristusu in njegovemu odrešenjskemu oznanilu ... Prednostna naloga nove evangelizacije zato zahteva take duhovnike, ki bodo do korenin in celostno prežeti s Kristusovo skrivnostjo in bodo sposobni uresničevati nov slog pastoralnega življenja, ki ga označuje globoka povezanost s papežem, škofi in med seboj, pa tudi rodovitno sodelovanje z laiki, ob spoštovanju in pospeševanju različnih vlog, karizem in služb znotraj cerkvene skupnosti."⁴⁵

3 Cerkev - kraj skupnega življenja

3.2 Cerkev - prostor dialoga

(71) Skupno dostojanstvo ljudi kot družbenih bitij ter kot bratov in sester v Kristusu narekuje prizadevanje za ustvarjanje novih možnosti dialoga. Zavest občestvenosti je danes ogrožena zaradi želje po neodvisnosti, individualizma in privatizma. Zato je Cerkev poklicana, da goji občestvenega duha na vseh ravneh in ohranja spoštovanje do posameznika. Dialog Cerkve s svetom v vsakem času in v vseh kulturah temelji na veri Cerkve, da je Bog stvarnik stvar-

⁴⁴ Prim. Janez Pavel II., *Enakost dostojanstva - različnost služb*. Janez Pavel II. v mariborski stolnici članom slovenske sinode, v: *Družina* 1999, št. 38, 6.

⁴⁵ Janez Pavel II., *Govori v Sloveniji*, CD 64, Ljubljana 1996, 16-18.

stva in odrešenik. Dialog je sredstvo za odkrivanje resnice v ljubezni in predpostavlja spremembo mišljenja in življenja.

3.2.1 Temelji dialoga

(72) Življenje v troedinem Bogu utemeljuje Cerkev kot občestvo, hkrati jo ustvarja kot prostor dialoga. Čeprav se jasno zaveda, da je bil dialog v Cerkvi in v odnosu do družbe v različnih zgodovinskih obdobjih zapleten in naporen, je na 2. vatikanskem koncilu spoznala, da je njena pot odslej pot dialoga s človekom v vseh časih, civilizacijah in kulturah (prim. CS 92). To dejstvo je odločilno vplivalo na sodobno misijonsko dejavnost katoliške Cerkve. Kristusovo veselo oznanilo tako ni vezano na nobeno kulturo, ampak z vsako stopa v dialog. Živi zgledi takšnega dialoga za našo Cerkev so bili številni slovenski misijonarji in misijonarke,⁴⁶ kakor tudi pastoralni načrt blaženega škofa Antona Martina Slomška, ki je evangelij znal približati človeku svojega časa.⁴⁷

3.2.5 Dialog s sodobno kulturo

(76) Cerkev na podlagi svojih teoloških izhodišč sprejema sodobno družbo in kulturo v vsej njeni novosti in posebnosti, hkrati pa je do nje zaradi njenih temnih senc v kritičnem odmiku.⁴⁸ "Trdno se sicer drži svojega izročila, a se hkrati zaveda vesoljnega poslanstva in more stopiti v zvezo z različnimi oblikami kulture, iz česar se bogati tako Cerkev sama kakor tudi razne kulture" (CS 58,3). To je tisto kritično in ustvarjalno presojanje z vidika Božje besede, ki ga mora Cerkev imeti do vsake kulture in družbe. Zato Cerkev v družbi podpira vse, kar omogoča človekovo življenje, utrjuje njegovo dostojanstvo, ga posvečuje in odpira v presežno.

⁴⁶ Med njimi naj omenimo nekatere: p. Janez Mesar, Friderik Irenej Baraga, Ignacij Knoblehar, zdravnik Janez Janež, Jožef Kerec, Andrej Majcen, p. Jože Cukale, s. Ksaverija Pirc in drugi.

⁴⁷ Prim. Janez Pavel II., *Enakost dostojanstva - različnost služb*. Janez Pavel II. v mariborski stolnici članom slovenske sinode, v: *Družina* 1999, št. 38, 6.

⁴⁸ Prim. Janez Pavel II., *Govori v Sloveniji*, 43.

KAZALO

mag. Renato Podbersič UVOD	4
Dr. Janko Kos EVANGELIJ V POGOVORU S SLOVENSKO KULTURO	6
Mag. Klaus Einspieler KAKO DANES OZNANJATI BOŽJO BESEDO - SVETO PISMO V SLUŽBI EVANGELIZACIJE	16
Dodatek PASTORALNA KONSTITUCIJA O CERKVI V SEDANJEM SVETU - 2. poglavje	42
SKLEPNI DOKUMENT PLENARNEGA ZBORA CERKE NA SLOVENSKEM - Izbrana poglavja	54
Beležka	70

PASTORALNI TEČAJI

1. 1967 Župnija in družina - živi občestvi apostolata
2. 1968 Skupnostni duh in vzajemno delo dušnih pastirjev
3. 1969 Pastoracija bodoče in mlade družine
4. 1970 Podoba Cerkve v Sloveniji
5. 1971 Oznanjevalna služba
6. 1972 Posvečevalna služba
7. 1973 Vodstvena služba
8. 1974 Naša najvažnejša katehetska vprašanja
9. 1975 Oznanjevalna in spravna razsežnost maše
10. 1976 Krst in birma v življenju Cerkve
11. 1977 Zakrament sprave
12. 1978 Pastoralna služba bolnikov, invalidov in umirajočih
13. 1979 Pastoralna zakonca
14. 1980 Mesto in vloga (krščanske) družine v človekovem življenju
15. 1981 Dostojanstvo človeka in njegove vesti
16. 1982 Delo oblikuje človeka
17. 1983 Nedelja - praznik v kristjanovem življenju
18. 1984 Cerkev - občestvo poklicanih v Kristusu
19. 1985 Občestvo Cerkve raste iz evharistije
20. 1986 Da bi živeli (priprava na /prvo/ obhajilo)
21. 1987 Sveto pismo v življenju Cerkve
22. 1988 Organska pastoralna
23. 1989 Javno mnenje v Cerkvi
24. 1990 Skrb za Cerkev - skrb za cerkev
(Lepe cerkve so očitna znamenja)
25. 1991 Pastoralna zastavitev Karitas v Sloveniji
26. 1992 Bodite prostovoljci Kristusove ljubezni
27. 1993 Moč in nemoč župnije
28. 1994 Uvajanje v krščanstvo v družini in župniji
29. 1995 Družina v župniji ob zakramentu krsta
30. 1996 Birmanska pastoralna
31. 1997 Neposredna priprava na zakon
32. 1998 Človekova poklicanost
33. 1999 Zakrament sprave v novi luči
34. 2000 Evharistija na Gospodov dan
35. 2001 "Če je kdo med vami bolan..."
36. 2002 Župnija prihodnosti
37. 2003 Duhovnik v dialogu
38. 2004 Laiki v Cerkvi in družbi
39. 2005 Oddaljeni pot Cerkve
40. 2006 Evangelij v pogovoru s slovensko kulturo

